

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น เรื่อง ชุมชนการวะตะธรรม เป็นนวัตกรรมทางสังคม (Social Innovation) ที่มุ่งเน้น

1. การสร้างภูมิคุ้มกันในการดำเนินวิถีชีวิตของคนในชุมชน
2. การเปลี่ยนค่านิยมของคนบนฐานคิดสำคัญที่คนเคารพสิ่งสำคัญร่วมกันคือ คนเคารพคน คนเคารพธรรมชาติและคนเคารพสิ่งเหนือธรรมชาติ ทั้งยังมองเห็นคุณค่าและถือว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งสำคัญที่พึงใส่ใจและปฏิบัติด้วยความหนักแน่นจริงจังและจริงใจ
3. การมีความเอื้ออาทรกันและแบ่งปัน
4. การมีค่านิยมร่วมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขระหว่างกลุ่มคน ระหว่างพื้นที่และระหว่างวัย
5. การสำนึกในคุณธรรม ศีลธรรมและจริยธรรม ตลอดจนค่านิยมที่ดีงาม โดยยึดหลักผลประโยชน์ส่วนรวม

โดยการสร้างกระบวนการชุมชนการวะตะธรรมที่เหมาะสม ดังนั้น จึงต้องทำการศึกษาค้นคว้าและออกแบบการวิจัย ซึ่งงานวิจัยขั้นตอนนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) คือ การวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่การวิจัยเชิงปริมาณและประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีการวิจัย (Methodology) ของงานวิจัย เพื่อท้องถิ่น (Community – based Research : CBR) และใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่การเปิดเวทีชาวบ้าน เวทีเสวนาทางวิชาการ การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth Interview) ที่สำคัญคือ ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participative Observation) อีกทั้งยังใช้การวิจัยเชิงปริมาณ เพื่ออธิบายคุณลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย

การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมบ้านห้วยวังจากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีลำดับดังนี้

1. จัดตั้งผู้ช่วยนักวิจัย โดยตั้งจากคนในชุมชนเพื่อเขียนบันทึกข้อมูล ประสานงานระหว่างผู้วิจัยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล กลุ่มเป้าหมายและผู้คนในชุมชนและทำความเข้าใจประเด็นที่ศึกษา
2. ค้นหากลุ่มผู้ให้ข้อมูล กลุ่มเป้าหมายเพื่อทำความเข้าใจประเด็นที่ศึกษา
3. จัดเวทีชาวบ้าน “236 ปี บ้านห้วยวัง” เพื่อกำหนดประวัติศาสตร์ชุมชน (Time Line)

4. ศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมบ้านห้วยจ้งจากอดีต (ก่อนปี พ.ศ. 2320 - 2555) ถึงปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2556)

5. ผู้วิจัย ผู้ช่วยนักวิจัยและตัวแทนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสนทนากลุ่มย่อยเพื่อปรับประยุกต์หลักการระดา 6 ให้เป็นคำถามนำเพื่อการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมบ้านห้วยจ้งได้ 6 คำถาม

6. ผู้วิจัย ผู้ช่วยนักวิจัยและตัวแทนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกำหนดปฏิทินการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมบ้านห้วยจ้งจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

7. ดำเนินการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมบ้านห้วยจ้งจากอดีตจนถึงปัจจุบันตามปฏิทิน

8. สังเคราะห์คุณลักษณะชุมชนการระดาธรรม จากหลักการระดา 6 จนได้คุณลักษณะชุมชนการระดาธรรม 8 ประการ

9. วิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งปรากฏการณ์ทางสังคมบ้านห้วยจ้งเพื่อศึกษากระบวนการชุมชนการระดาธรรมที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนชุมชนบ้านห้วยจ้ง

การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมบ้านห้วยจ้งจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ปรากฏรายละเอียดดังนี้

1. จัดตั้งผู้ช่วยนักวิจัย โดยตั้งจากคนในชุมชนได้แก่ นางสาวภรณ์ ภูบุญมา อายุ 42 ปี อาชีพตัวแทนฝ่ายขายบริษัทประกันชีวิตและค้าขาย ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างผู้วิจัยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล กลุ่มเป้าหมายและผู้คนในชุมชนนางสาววรรณิศา ภูบุญมา อายุ 21 ปี นักศึกษาสาขารัฐศาสตร์ ทำหน้าที่บันทึกข้อมูลและทำการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย นายสันติ ภูบุญมา อายุ 41 ปี อาชีพทชาวนา ทำหน้าที่สำรวจชุมชน ทำแผนที่ภูมิสังคม ประวัติศาสตร์ชุมชน

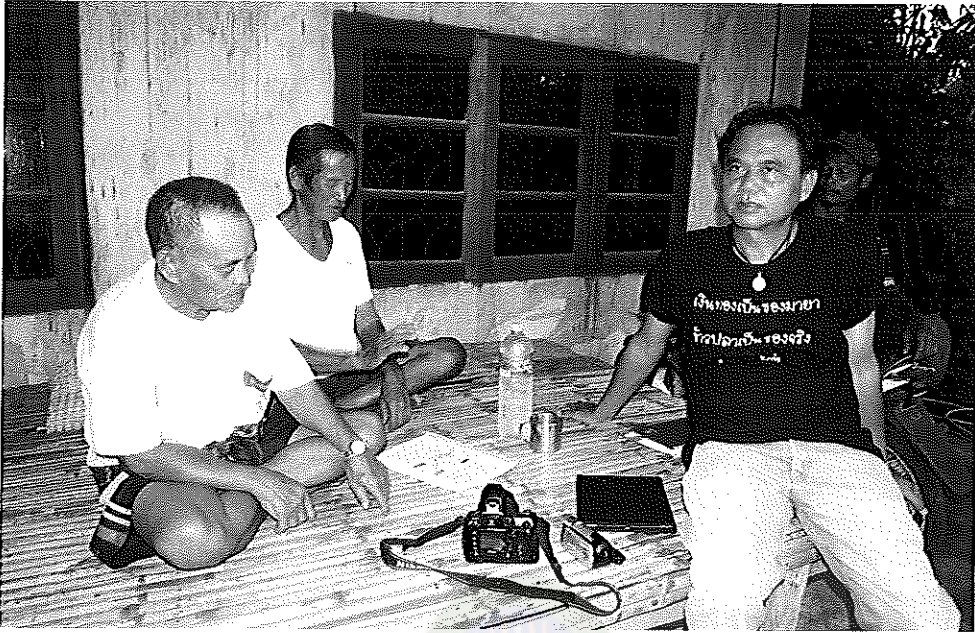
2. ค้นหาข้อมูลกลุ่มผู้ให้ข้อมูล กลุ่มเป้าหมาย โดยมีวิธีค้นหาจากผู้คนที่เห็นคุณค่าและให้ความสำคัญในเรื่องความเคารพ ทั้งเคารพตนเอง เคารพผู้อื่นและเคารพขนบธรรมเนียม ประเพณีด้วยการสำรวจชุมชน สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการทั้งผู้นำชุมชนและผู้คนในชุมชน รายละเอียดดังตาราง

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมบ้านห้วยจั่ว

ลำดับที่	ช่วงอายุ	ชาย	หญิง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	81 - 90	4	1	5	5
2	71 - 80	6	4	10	10
3	61 - 70	8	12	20	20
4	51 - 60	15	10	25	25
5	41 - 50	5	10	15	15
6	26 - 40	4	6	10	10
7	18 - 25	5	10	15	15
รวม		47	53	100	100

ศึกษาจากตารางที่ 6 ซึ่งให้เห็นว่าการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมบ้านห้วยจั่ว นั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักอยู่ที่คนช่วงอายุ 51 ถึง 60 ปี ซึ่งมีจำนวนมากร้อยละ 25 และเป็นเพศสตรีที่มี จำนวน 53 คน จาก จำนวน 100 คน

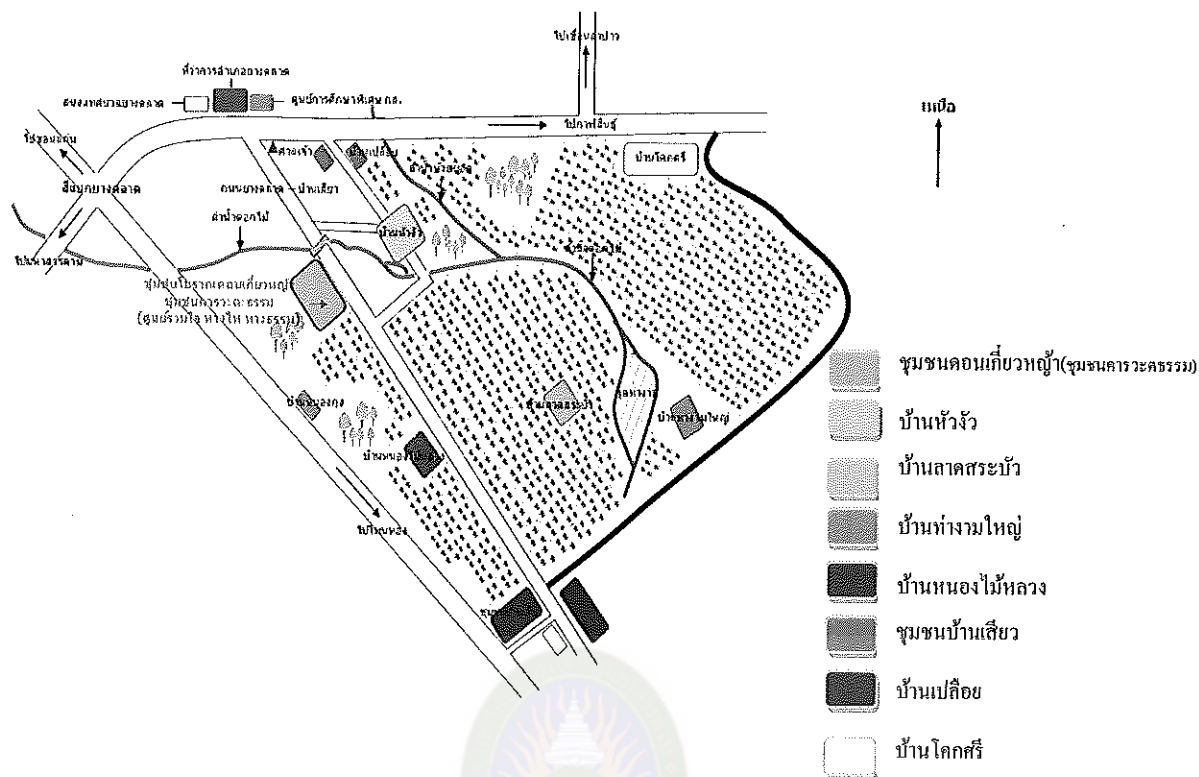
3.การจัดเวทีชาวบ้าน “236 ปี บ้านห้วยจั่ว” ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2556 โดย กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยเจ้าอาวาสวัดศรีนวลห้วยจั่ว นายพิชัย นระแสน (ปราชญ์ชาวบ้าน) นายรศ จำปารัตน์ (กระเจ้าหรือผู้นำทางพิธีกรรมและทางศาสนา) นางโฮม จำปารัตน์ (ปราชญ์ชาวบ้าน) นายเดือน สีเสมอ (ปราชญ์ชาวบ้าน) นางวิภาพร ผลเรือง (ปราชญ์และครูโรงเรียนบ้านห้วยจั่ววิทยาคาร) นางยุพิน พัฒนชัย (ปราชญ์และผู้นำชาวบ้าน) นายสันติ นางสุภาภรณ์ ภูบุญมา (ผู้นำชาวบ้าน) และชาวบ้านอีก 92 คน ได้กำหนดประวัติศาสตร์ชุมชน (Time Line) ร่วมกัน อีกทั้งค้นหาปัญหาที่มีอยู่และชุมชนพยายามแก้ไขในปัจจุบัน สัญญาณความไม่พึงพอใจของชุมชนคือปัญหาทางสังคมและวัฒนธรรม โดยมีสัญญาณบ่งบอกว่า คนส่วนหนึ่งเริ่มเสื่อมถอยคุณธรรม จริยธรรม มีค่านิยมที่เป็นปัจเจกมากขึ้น ไม่พึงพากันทั้งยังขาดการพึ่งพาตัวเอง มุ่งแสวงหาความสุขส่วนตัวและคำนึงถึงประโยชน์พวกพ้องมากกว่าส่วนรวม ความสัมพันธ์แบบเครือญาติเสื่อมถอย สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวเปราะบาง ปัญหาทางสังคมในหมู่เด็กและเยาวชนค่อนข้างรุนแรง ซึ่งปัญหาทั้งหมดนี้จะต้องหาแนวทางแก้ไขเร่งด่วน ด้วยการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ผู้คนในชุมชน ให้การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งเสริมสร้างปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงามอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เอื้ออาทรกันและแบ่งปัน

ภาพที่ 1 แสดงการสัมภาษณ์นายพิชัย นระแสน และนายรส จำปรัตน์
กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ภาพที่ 2 แสดงภาพนายเดือน ดีเสมอ ผู้ให้ข้อมูล

ภาพที่ 3 แสดงแผนที่ตั้งชุมชนคารวะธรรม ณ ศูนย์รวมใจ ทางไท ทางธรรม

4. การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมบ้านห้วยจั่ว ผลจากการจัดเวทีชาวบ้าน “236 ปี บ้านห้วยจั่ว” กลุ่มเป้าหมาย เห็นพ้องกันว่า การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมบ้านห้วยจั่ว นั้น จะต้องแบ่งการศึกษาออกเป็นยุคอดีตและยุคปัจจุบันคือ

4.1 การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมบ้านห้วยจั่วในอดีต โดยศึกษาผ่าน 3 ประเด็น คือ 1) ศึกษาผ่านยุคการตั้งถิ่นฐาน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ยุคคือ ยุคคอนถ้ำเขวหญ้า ยุคบ้านห้วยจั่ว และยุคบ้านห้วยจั่วหมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 8 2) ศึกษาผ่านสถาบันหลักของชุมชน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ยุคสถาบันคือ ยุคสถาบันบ้านยุคสถาบันบ้านและวัด ยุคสถาบันบ้าน วัดและโรงเรียนและ 3) ศึกษาผ่านวิถีดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ปัจจัยคือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและการรักษาโรค

4.2 การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมบ้านห้วยจั่วในปัจจุบัน โดยศึกษาผ่าน 2 ประเด็นคือ 1) ศึกษาผ่านสถาบันหลักของชุมชนคือ บ้าน วัดและโรงเรียนและ 2) ศึกษาผ่านวิถีดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ปัจจัย คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และการรักษาโรค

5. การปรับประยุกต์หลักการระตา 6 ให้เป็นคำถามนำ เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมบ้านห้วยจั่วจากการเลือกกลุ่มเป้าหมายจากเวทีชาวบ้าน “236 ปี บ้านห้วยจั่ว” แล้วนั้น

ได้นำกลุ่มเป้าหมายนี้มาสนทนากลุ่มย่อย เพื่อปรับประยุกต์หลักการระตา 6 ให้เป็นคำถามเพื่อศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมบ้านห้วยว่ รายละเอียดดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 แสดงการปรับประยุกต์หลักการระตา 6 ให้เป็นคำถามนำเพื่อศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม

หลักการระตา 6	สาระสำคัญหลักการระตา	คำถามนำเพื่อศึกษา
1. พุทธการระตา	การรับรู้ว่ามีผู้ ผู้ต้น ผู้เบิกบานเป็นสิ่งมีคุณค่าและความสำคัญที่ควรเคารพยิ่ง	สิ่งใดเป็นสิ่งที่มีความค่าและมีความสำคัญจากอดีตถึงปัจจุบัน
2. ธรรมการระตา	ความเป็นธรรมดาและธรรมชาติอันเป็นความจริงของชีวิต เป็นที่ควรเคารพยิ่ง	อะไรเป็นความจริงของชีวิต
3. สังฆการระตา	ชุมชนของบุคคลที่เป็นอิสระทั้ง โดยชีวิตและด้วยจิตปัญญา เป็นชุมชนที่ดีในแนวปฏิบัติตามหลักทางศาสนา เป็นที่ควรเคารพยิ่ง	แนวปฏิบัติตามหลักทางศาสนาเป็นอย่างไร
4. สิกขาการระตา	การไม่ละเลยต่อการศึกษาเรียนรู้ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง เป็นที่ควรเคารพยิ่ง	การให้ความสำคัญต่อการศึกษาเรียนรู้เป็นอย่างไร
5. อัปมาทการระตา	การไม่ละเลยต่อการศึกษาเรียนรู้ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง เป็นที่ควรเคารพยิ่ง	การเคารพตนเองเป็นอย่างไร
6. ปฏิสันถารการระตา	การไม่ละเลยต่อการศึกษาเรียนรู้ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง เป็นที่ควรเคารพยิ่ง	การเคารพผู้อื่นเป็นอย่างไร

จากตารางที่ 7 แสดงให้เห็นว่า มีคำถามนำ 6 คำถามเพื่อศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม บ้านหวังจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งการศึกษาในขั้นนี้ผ่านเครื่องมือสำคัญในการศึกษา ประกอบด้วย 1) เวทีชาวบ้าน 2) การระดมความรู้ 3) การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน 4) แผนที่ ภูมิสังคม 5) การสนทนากลุ่มย่อย 6) การสัมภาษณ์และสัมภาษณ์เชิงลึก และ 7) การเสวนาทาง วิชาการ

6. กำหนดปฏิทินศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมบ้านหวัง

ตารางที่ 8 แสดงปฏิทินศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม

ลำดับ ที่	กิจกรรมการ วิจัย	กลุ่มผู้ให้ข้อมูล กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ	ระยะเวลา	สิ่งที่ได้รับ
1	ศึกษา ปรากฏการณ์ ทางสังคมยุค ก่อนเกี่ยวหญ้า (ก่อนปีพ.ศ. 2320)	พระภิกษุ นักวิชาการ ครู ผู้นำชุมชน ปราชญ์ ชาวบ้าน ตัวแทนชุมชน	เวทีชาวบ้าน การสนทนา กลุ่มย่อย การศึกษา ประวัติศาสตร์ ชุมชน แผนที่ ภูมิสังคม การเสวนา ทางวิชาการ	เดือน กันยายน ถึง เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2556	การย้ายถิ่น จากดอนเกี่ยว หญ้า เพราะ พลังการผลิต ของระบบ การเกษตรมี ข้อจำกัดที่ถูก ควบคุมโดย ธรรมชาติ การเคารพ ธรรมชาติ
2	ศึกษา ปรากฏการณ์ ทางสังคมยุค บ้าน หวังว(พ.ศ. 2320-2529)	พระภิกษุ นักวิชาการ ครู ผู้นำชุมชน ปราชญ์ ชาวบ้าน ตัวแทนชุมชน	เวทีชาวบ้าน การสนทนา กลุ่มย่อย การศึกษา ประวัติศาสตร์ ชุมชน แผนที่ ภูมิสังคม การเสวนา ทางวิชาการ	เดือน กันยายน ถึง เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2556	การเคารพ ธรรมชาติและ การ เคารพสิ่ง เหนือ ธรรมชาติถูก ลด ความสำคัญ

ลำดับ ที่	กิจกรรมการ วิจัย	กลุ่มผู้ให้ ข้อมูล กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ	ระยะเวลา	สิ่งที่ได้รับ
3	ศึกษา ปรากฏการณ์ ทางสังคมยุค บ้าน หวังวัหมูที่ 7 และหมู่ที่ 8 (พ.ศ.2529 - 2555)	นักวิชาการ ครู ผู้นำชุมชน ปราชญ์ ชาวบ้าน ตัวแทนชุมชน	เวทีชาวบ้าน การสนทนา กลุ่มย่อยการ เสวนาทาง วิชาการ	เดือน กันยายน ถึง เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2556	การเคารพคน ธรรมชาติ และสิ่งเหนือ ธรรมชาติ ถูก ลดความ สำคัญลงมาก
4	ศึกษา ปรากฏการณ์ ทางสังคมยุค บ้าน หวังวัหมูที่ 7 และหมู่ที่ 8 (พ.ศ.2556)	นักวิชาการ ครู ผู้นำชุมชน ปราชญ์ ชาวบ้าน ตัวแทนชุมชน	เวทีชาวบ้าน การสนทนา กลุ่มย่อยการ เสวนาทาง วิชาการ	เดือน กันยายน ถึง เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2556	การเคารพ ธรรมชาติสูญ สลาย

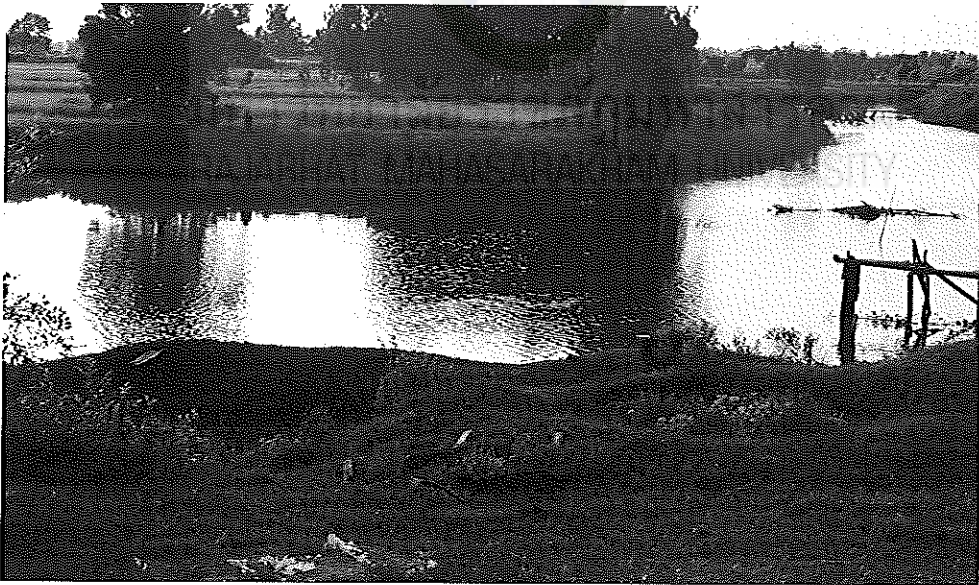
7. การดำเนินการตามปฏิทิน จากการดำเนินการตามปฏิทินที่กำหนด ผลการศึกษาปรากฏทางสังคมบ้านหวังวัหมูทั้งในอดีตและปัจจุบันรายละเอียดดังนี้

การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมบ้านหวังวัหมูในอดีต ผ่านการตั้งถิ่นฐานยุคก่อน
เกี่ยวหญ้ายุคบ้านหวังวั และยุคบ้านหวังวัหมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 8

1. ปรากฏการณ์ทางสังคมยุคก่อนเกี่ยวหญ้า (ยุคก่อนปี พ.ศ. 2320)

จากการศึกษาปรากฏการณ์การทางสังคมบ้านหวังวัยุคก่อนเกี่ยวหญ้า โดยใช้เครื่องมือ
เก็บรวบรวมข้อมูลคือเวทีชาวบ้านและการสนทนากลุ่มย่อย การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน
แผนที่ภูมิสังคม การเสวนาทางวิชาการ ซึ่งประกอบด้วยพระภิกษุ จำนวน 5 รูป นักวิชาการ 5
คน ครู 5 คน ผู้นำชุมชนอายุระหว่าง 50 ถึง 70 ปี จำนวน 5 คน ปราชญ์ชาวบ้านอายุระหว่าง
70 ถึง 80 ปี จำนวน 5 คน ตัวแทนชุมชนอายุระหว่าง 80 ถึง 85 ปี จำนวน 5 คน ชาวบ้านจำนวน
65 คน เยาวชน จำนวน 5 คน และประเด็นสำคัญคือประวัติศาสตร์ชุมชน แผนที่ชุมชน ข้อมูล
สำคัญของชุมชน ตลอดระยะเวลาตั้งแต่เดือนกันยายนถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556 พบว่า

1.1 ผู้คนเห็นคุณค่าและยึดถือสิ่งสำคัญ 3 อย่างคือ 1) ผู้คนได้ตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนในที่แห่งนี้ด้วยเพราะภูมิประเทศเป็นที่สูง (ดอน) ดังนั้น ชุมชนถือเอาที่ดอน เป็นสิ่งสำคัญและมีคุณค่า เพราะด้วยเบื้องตัน ที่ดอนเป็นแหล่งที่ตั้ง ที่ทำให้อยู่ได้ เพราะอากาศโปร่งถ่ายเทสะดวก ไม่อับชื้นสังสมเชื้อโรค 2) ผู้คนยังถือเอาลำน้ำดอกไม้ เป็นสิ่งสำคัญและมีคุณค่าที่ทำให้อยู่รอด เพราะความอุดมสมบูรณ์ของลำน้ำอันนำมาซึ่งอาหารและการทำงานและ 3) อีกทั้งผู้คนยังได้ถือเอาหญ้าคา เป็นสิ่งสำคัญและมีคุณค่าอีกประการหนึ่งซึ่งผู้คนในชุมชนได้มีที่อยู่อาศัยที่ทำให้อยู่ดี มีที่อยู่อาศัยอย่างสุขสบาย กล่าวโดยสรุป ด้านภูมิประเทศนั้น ดอนเกี่ยวหญ้า เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีสิ่งสำคัญทำให้ชุมชนสามารถอยู่ได้ อยู่รอดและอยู่ดีได้ ส่วนด้านสังคมวิทยานั้น ชุมชนดอนเกี่ยวหญ้าประกอบด้วยครอบครัว ประมาณ 50 ครอบครัว ไม่ปรากฏเล่าสืบกันมาว่าผู้นำมีชื่ออย่างไร เรียกขานกันว่านายบ้าน แต่สามารถนำพาผู้คนดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุขร่มเย็น ด้วยยึดถือคติกาที่ผู้คนอยู่ร่วมกันด้วยความเชื่อและศรัทธาต่อผู้นำที่เป็นส่วนทรัพยากรอย่างยุติธรรมที่แทบ ไม่ต้องแย่งชิงกัน ชุมชนจึงดำเนินมาได้ด้วยดีตลอด

ภาพที่ 4 แสดงลำน้ำดอกไม้ในปัจจุบัน

1.2 ผู้คนในชุมชนเข้าใจความจริงของชีวิต ว่ามีวิถีชีวิตพึงพิงธรรมชาติ จึงต้องให้ความเคารพต่อธรรมชาติ เพราะผู้คนมีชีวิตอยู่ได้ อีกทั้งอยู่รอดและอยู่ดีนั้น ก็เพราะในทุกขั้นตอนต้องพึ่งพาธรรมชาติ หากทำลายธรรมชาติลงหมดสิ้นแล้ว ความอุดมมั่งคั่งก็จัก

สูญสลายไป การทำนามแม้จะต้องวางป่าก็จะทำอย่างไรให้ความเคารพต่อธรรมชาติ ทำเพียงแต่พอดีกับการทำเลี้ยงครอบครัว ไม่ถางเอาอย่างละโมภ โลกมากจนเหลือเป็นที่รกร้างว่างเปล่า ตัดต้นไม้ก็พอเพียงมาทำเป็นที่อยู่อาศัยเท่านั้น

1.3 แม้ว่าชุมชนคอนเทียวหญ้า ไม่มีวัด ไม่มีพระภิกษุ แต่ผู้คนเคยได้รับคำสอนทางพระพุทธศาสนามาก่อน รับรู้จากเรื่องราวทางพุทธศาสนาและเรื่องเล่าสืบกันมา จึงยึดมั่นเอาแนวทางศาสนาเป็นสรณะทางจิตใจ ไม่มีข้อบังคับหรือกฎเกณฑ์ใด แต่ผู้คนอยู่ด้วยกันได้ด้วยกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม อีกทั้งการเคารพและเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเรื่องผี ที่มีทั้งผีฟ้า ผีป่า ผีนา ผีน้ำ ผีลม ทำให้ผู้คนยึดแนวปฏิบัติตามหลักทางศาสนา

1.4 ทั้งยังให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ในการดำเนินชีวิตบนคอน บนผืนน้ำ บนหญ้าคาให้ความเคารพตนเอง โดยเคารพในความไม่ประมาท การดำเนินวิถีชีวิตอย่างระมัดระวัง หาเลี้ยงครอบครัวด้วยการพึ่งพิงธรรมชาติ ให้ความสำคัญระมัดระวังต่อการทำลายธรรมชาติ ทั้งแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งทำมาหาเลี้ยงชีพ

1.5 ยืนยันจากการสนทนาว่า ผู้คนในชุมชนให้ความเคารพตนเองผ่านการเคารพครอบครัวยึดมั่นในศีลธรรมและคุณความดี ยึดถือเอาครอบครัวเป็นหลัก เน้นการทำมาหาเลี้ยงชีพที่ดี ที่เรียกว่าไปดีมาดี เช่น เรื่องหลุมปลา โครหลุมปลามัน เพียงปักเขตทำมาหากินไว้ จะไม่ทำการรุกล้ำข้ามแดนกันหรือการปักเบ็ด เห็นปลาติดเบ็ดคนอื่นก็จะไม่เอาเป็นของตนกลับบอกแก่เจ้าของเบ็ดให้ไปเอาปลา ทุกคนให้ความเคารพต่อตนเองเป็นอย่างสูง

1.6 ยุคคอนเทียวหญ้าผู้คนให้ความเคารพต่อผู้อื่น แลกเปลี่ยนเรียนรู้และแบ่งปันความรู้ ต่อผู้อื่น ผู้นำจะเป็นผู้สร้างกติการ่วมกันกับชุมชนว่า จะต้องเคารพและจะปฏิบัติต่อกันอย่างไร เพราะยุคนี้ยังไม่มีข้อบังคับ กฎเกณฑ์ใดจากทางการปกครอง กติกาสมัยนั้นที่เข้มแข็งคือการเคารพกันในเครือญาติเป็นการเคารพผ่านลำดับอาวุโสของเครือญาติและยังมีการเคารพผู้อื่นผ่านการแบ่งปันทรัพยากร โดยการเรียนรู้ได้ว่าสิ่งนั้นสิ่งนี้เป็นของใคร หรือให้ชื่อกติกาอันนี้ว่า กฏกติกาชุมชนที่ตั้งบนฐานของศีลธรรม

1.7 ผู้คนมีการสละให้ การแบ่งปันผู้อื่น ทำให้ผู้คนที่หนีความยากแค้นหาที่อุดมสมบูรณ์อยู่ด้วยกันได้ อยู่รอดและอยู่ดี วงสนทนาบอกว่ามีเรื่องเล่าสืบทอดต่อกันมา มีการถางป่าแบ่งปันกันโดยมอบให้ตามขนาดครอบครัวใหญ่ ครอบครัวเล็กพอดีกับการเลี้ยงครอบครัว เชื่อกันว่าเป็นที่มาของการลงแขก (ช่วยกันทำนา ดำ ไถ หว่าน เกี่ยว ตำข้าว) ในยุคต่อมา

1.8 คนมีใจงาม ใจฟ่องแผ้ว ชุมชนคอนเทียวหญ้าอยู่ด้วยกันได้ด้วยความสงบร่มเย็น แม้จะไม่มีมีการปกครอง วัด โรงเรียนก็ตาม ผู้ร่วมวงสนทนาให้ความเห็นเชิงเปรียบเทียบ

ว่า มันคือการอยู่ร่วมกันอย่างชุมชนสงฆ์ (สังฆะ คือ ชุมชนของบุคคลที่เป็นอิสระ ทั้งโดยชีวิตและด้วยจิตปัญญา)

ข้อสรุปจากการสนทนากลุ่มเป้าหมาย เห็นร่วมกันว่า ผู้คนในยุคคอนเทียพห่วยเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญต่อการเคารพคน เคารพธรรมชาติ และเคารพสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นอย่างดี และจากการสนทนากลุ่มย่อยยังได้มีการปักประเด็นถึงยุคการสิ้นสุดของยุคคอนเทียพห่วยว่า อันด้วยเหตุผู้คนมากขึ้น พื้นที่ทำกินน้อยและมีจำนวนจำกัดเท่าเดิม การขยายพื้นที่ทำกินไม่ทันกับการเพิ่มขึ้นของผู้คน ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติลดลง ทั้งนี้โดยหารู้ไม่ว่าระบบนิเวศมีข้อจำกัดในศักยภาพการผลิต หากทำการผลิตเกินศักยภาพ ระบบนิเวศก็จะเริ่มเสถียร ความสมดุลจนเสื่อมโทรมลงในที่สุด คนเราต้องพึงระลึกเสมอว่า ผลักการผลิตของระบบการเกษตรมีข้อจำกัดที่ถูกควบคุมโดยหลักการพื้นฐานของธรรมชาติ เมื่อคนเริ่มระส่ำระสาย ความสงบสุขเริ่มเริ่มลดลง การเคารพผู้อื่นน้อยลง เริ่มขาดการแบ่งปัน กฎกติกาชุมชนบนกติกาทางศีลธรรม เริ่มส่งสัญญาณบังคับต่อกัน ไม่ได้ จนที่สุดผู้นำยุคนั้นจึงตัดสินใจในการหาที่ตั้งถิ่นฐานใหม่เพื่อให้ผู้คนในชุมชนอยู่ได้ อยู่รอดและอยู่ดีในที่อุดมสมบูรณ์อื่น

2. ปราบกฏการณ์ทางสังคมยุคบ้านห้วยจั่ว (ยุคที่เริ่มนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2320 – 2529)

จากเวทีชาวบ้าน การสนทนากลุ่มย่อย การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน แผนที่ภูมิสังคม การเสวนาทางวิชาการ ประกอบด้วยเจ้าอาวาสวัดศรีนวลห้วยจั่ว นายพิชัย นระแสน (ปราชญ์ชาวบ้าน) นายรด จำปารัตน์ (กระเจ้าหรือผู้นำทางพิธีกรรมและทางศาสนา) นาง โสม จำปารัตน์ (ปราชญ์ชาวบ้าน) นายเดือน สีเสมอ (ปราชญ์ชาวบ้าน) นางวิภาพร ผลเรือง (ปราชญ์และครูโรงเรียนบ้านห้วยจั่ววิทยาคาร) นางยุพิน พัฒนชัย (ปราชญ์และผู้นำชาวบ้าน) นายสันติ นางสุภาภรณ์ ภูบุญมา (ผู้นำชาวบ้าน) และชาวบ้านอีก 92 คน ตลอดระยะเวลาตั้งแต่เดือนกันยายน - พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 บทสรุปพบว่า

2.1 ประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านห้วยจั่วขึ้นตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2320 โดยมีนายบ้านชุมชนคอนเทียพห่วยและนายบ้าน ซึ่งตั้งรกรากชุมชนอยู่ริมฝั่งห้วยลำน้ำดอกไม้ด้านล่างชุมชนคอนเทียพห่วย บริเวณบ้านท่างามใหญ่ กุดท่างาม (กุก) ซึ่งอยู่ทิศเหนือบ้านลาดสระบัว ในปัจจุบัน อันมีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยน้ำท่าและอาหารรวมทั้งแหล่งเพาะปลูก แต่ด้วยสาเหตุโรคระบาดอย่างรุนแรง นายบ้าน จึงพาผู้คนอพยพข้ามกุดท่างามมาทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือหาแหล่งทำกิน พบที่ที่เหมาะสมอุดมสมบูรณ์ เป็นยิ่งนัก ด้วยเป็นบริเวณที่ลำน้ำ 2 สายไหลมาบรรจบกัน โดยทิศตะวันออกมีลำน้ำห้วยเขาออกไหลลงมาซึ่งอุดมไปด้วยสัตว์น้ำ กุ้ง หอย ปู ปลา ทั้งสายบัวและผักต่าง ๆ และด้านทิศใต้เป็นห้วยลำน้ำดอกไม้วัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ไม่แพ้กันสองฝั่งน้ำเป็นที่ราบเหมาะแก่การทำนาและเลี้ยงสัตว์ ดังนั้นนายบ้านจึงตกลงใจร่วมกันกับ

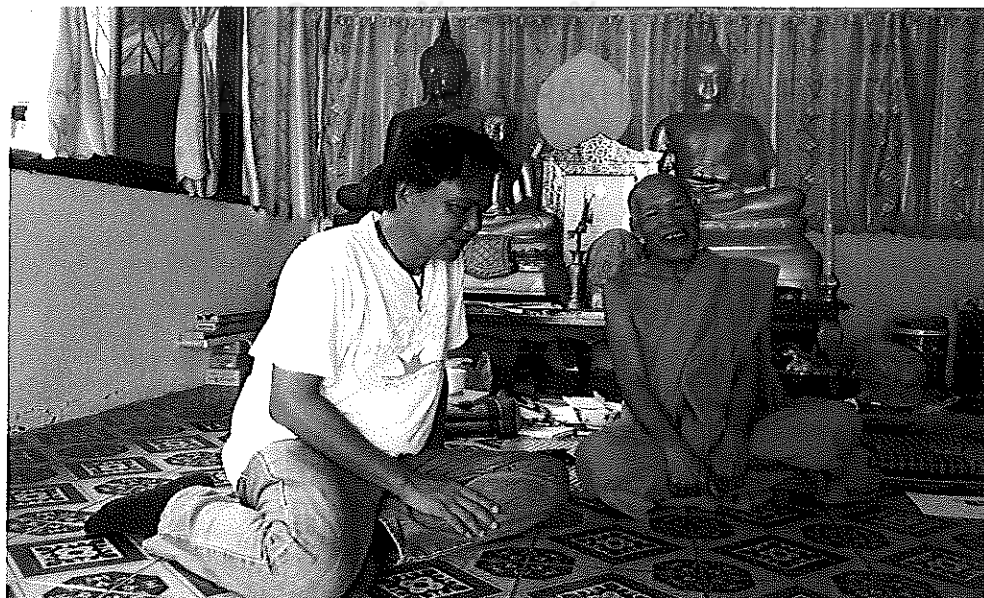
นายบ้านชุมชนคอนเกี่ยวหญ้าที่ตั้งใจอพยพผู้คนหาแหล่งอุดมสมบูรณ์อยู่ก่อนแล้ว ตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้เป็นชุมชนใหม่ ตั้งชื่อชุมชนว่า บ้านห้วยจ้ง โดยมีประวัติชื่อบ้านเล่าสืบกันมาว่า ดั้งเดิมบริเวณนี้เป็นป่าไผ่ ป่าเพ็ก ป่าเต็งรัง เป็นถิ่นอาศัยของสัตว์ป่ากินหญ้า เช่น ควายป่า เก้ง กวาง ช้าง โดยเฉพาะวัวแดง (วัวป่า) ที่มีจำนวนมากมาย ชายป่ามีลำน้ำ 2 สายให้สัตว์ป่าได้กิน พวกนายพรานและพวกที่หาเสียบึง ไร่ยามมีภัยสงครามมักมาดักล่าสัตว์ เพื่อนำเอาเนื้อ ไปเป็นเสียบึง เหลือทิ้งไว้แต่กองกระดูกและเขาสัตว์เกลื่อนกลาด โดยเฉพาะซากของวัวแดง ดังนั้นเมื่อได้ตั้งหมู่บ้านขึ้นบริเวณนี้ จึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านห้วยจ้ง ซึ่งเป็นการเรียกชื่อตามลักษณะของที่ตั้ง หมู่บ้านที่มีกระดูกหัววัวแดงกองอยู่มากมาย (หัววัวนั้น ภาษาชาวบ้านเรียกว่าหัวจ้ง) นอกจากโครงกระดูกวัวแล้ว ถัดไปยังพบโครงกระดูกช้าง ซึ่งเข้าใจว่าตายเพราะต่อสู้กันหัวของวัวหันไปทางเนิน (โนน) ป่าทางทิศตะวันออก จึงพากันเรียกว่าโนนห้วยจ้ง ส่วนหัวของช้างหันไปเนิน (โนน) ป่าทางทิศตะวันตก จึงเรียกชื่อว่าโนนหัวช้าง ซึ่งโนนหัวจ้งเป็นที่ตั้งหมู่บ้านห้วยจ้งและโนนหัวช้างเป็นที่ตั้งของโรงเรียนห้วยจ้งวิทยาคารในปัจจุบัน

2.2 หลังจากตั้งหมู่บ้าน นายบ้านพากันสร้างหมู่บ้านห้วยจ้งอย่างสงบสุขร่มเย็นและได้พร้อมใจกันตั้งผู้ใหญ่บ้านตามทางการปกครองในระยะต่อมา ผู้ใหญ่บ้านคนแรกชื่อ ชุน โยธี ครั้นล่วงมา ในปี พ.ศ. 2456 กำหนดให้มีการใช้นามสกุล ชาวบ้านดั้งเดิมที่อยู่บ้านห้วยจ้งจึงตกลงใจพากันใช้นามสกุล ภู นำหน้า ตามชื่ออำเภอภูแล่นช้างในสมัยนั้น (ชื่อเดิมของอำเภอซึ่งเคยเปลี่ยนชื่อสองครั้ง คืออำเภอประจิม ต่อมาเป็นอำเภอภูแล่นช้างและเปลี่ยนมาเป็นอำเภอยางตลาดในปัจจุบัน) ส่วนพวกที่อพยพกลับมาอยู่กับญาติจากเมืองกบินทร์บุรี ในครั้งที่พากันอพยพไปกับพระกำแพงมเหสีเพื่อไปครองเมืองกบิล - จันทคาม (กบินทร์บุรี) ในภายหลังนั้นจึงไม่ได้ใช้นามสกุล ภู นำหน้า แต่เดิมโดยทางการปกครองนั้น บ้านห้วยจ้ง ขึ้นตรงต่อตำบลห้วยจ้งและเคยเป็นสถานที่ตั้งของตำบลห้วยจ้ง ที่มีกำนันพรหมเทศ นระแสน เป็นกำนัน ต่อมาทางการได้เปลี่ยนเขตการปกครองใหม่โดยใช้ห้วยลำน้ำลำดอกไม้เป็นเขตกั้นแบ่งเขตปกครอง ทำให้บ้านห้วยจ้ง ต้องไปขึ้นตรงต่อตำบลยางตลาด แต่ชื่อตำบลห้วยจ้งยังคงปรากฏอยู่ในปัจจุบัน แต่หาไม่มีชื่อหมู่บ้านห้วยจ้งไม่ เพราะตำบลห้วยจ้งย้ายไปตั้งยังหมู่บ้านเสียว ที่มีอาณาเขตติดต่อกันกับหมู่บ้านห้วยจ้ง

2.3 ในยุคบ้านห้วยจ้ง พ.ศ. 2320 - 2529 นี้ ผู้คนในชุมชนได้ยึดถือเอาลำน้ำดอกไม้ และลำห้วยเขายอด เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและเป็นสิ่งสำคัญยิ่งด้วยเป็นแหล่งความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ อันเป็นแหล่งอาหารและทำมาหากิน ทั้งการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ การรับรู้ถึงสายน้ำ 2 สาย ก่อให้เกิดทำที่เคารพต่อสายน้ำและปฏิบัติร่วมกันอย่างมีคุณค่า อีกทั้งยังยึดถือการเคารพผู้อื่น แลกเปลี่ยนเรียนรู้และแบ่งปันความรู้ต่อผู้อื่น ทั้งตระหนักว่า ในอดีตชุมชน

ได้ย้ายเข้ามาตั้งรกรากที่บ้านหัวจัวนี้เพราะเกิดปัญหาหนีโรคระบาดและหาแหล่งทำกินที่อุดมสมบูรณ์ ดังนั้นผู้คนจึงต้องเห็นคุณค่าและยึดถือความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติเข้าใจว่าการดำเนินชีวิตจริงจะต้องให้ความเคารพต่อธรรมชาติเพื่อความอุดมสมบูรณ์ในระยะยาว มิให้ถูกทำลายด้วยสารเคมี สารพิษและสิ่งเจือปนอื่น เพื่อยังคงให้เป็นสายโลหิตที่หล่อเลี้ยงชุมชน การทำข้าวปลอดภัย ผักปลอดสารพิษ อาหารปลอดสารเคมี ล้วนเป็นการดำเนินชีวิตอย่างเข้าใจความเป็นจริงไม่หลงเดินตามทางแห่งความหายนะ เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

2.4 ในยุคนี้ สันนิฐานว่าหลังตั้งหมู่บ้าน ได้สร้างสำนักสงฆ์ในเวลาตามติดกันมา ณ บริเวณที่มีต้นโพธิ์ใหญ่ ซึ่งเป็นไปตามตำนานในพุทธศาสนา ต่อมาได้รับวิสุงคามสีมา ในปี พ.ศ. 2403 ชื่อวัดศรีนวล เป็นวัดสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ผู้คนในชุมชนอาศัยการเรียนหนังสือที่วัด ตลอดจนเรียนรู้ธรรมและคำสอนทางศาสนา ทำให้ผู้คนดำเนินวิถีชีวิตจริงตามหลักศาสนา มีศีลธรรม คุณธรรมอยู่บนกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมค่อนข้างดี เคารพในคำสอนทางศาสนาค่อนข้างเคร่งครัด อย่างน้อยยึดมั่นการปฏิบัติถือศีล 5 มีความศรัทธาและเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีศาลปู่ตาให้กราบไหว้ บนบานศาลกล่าว มีพิธีบูชาเป็นประจำทุกปีสืบทอดกันมา มีกระจำหรือผู้ประกอบพิธีกรรมและพิธีทางศาสนา

ภาพที่ 5 แสดงเจ้าอาวาสวัดศรีนวล (หัวจัว) ผู้ให้ข้อมูล

2.5 ผู้คนในชุมชนเรียนรู้ที่จะดำเนินวิถีชีวิตบนพื้นที่ 2 สาย บ้าน วัด และ โรงเรียน (ที่ตั้งในวัดศรีนวลเมื่อปี พ.ศ. 2464 ย้ายจากวัดในปี พ.ศ. 2475 มาตั้งอยู่ที่โนนหัวช้าง) สอนให้

ผู้คนที่รู้จักการใช้ประโยชน์จากลำน้ำอย่างแบ่งปันกัน เรียนรู้สร้างฝายเก็บกักน้ำในปี พ.ศ. 2511 เพื่อทำนาปรัง เรียนรู้ในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ผู้ที่อยู่ต้นน้ำจะได้น้ำจนพอทำนาและค่อยได้เรียงลงไปสู่ผู้ที่อยู่ปลายน้ำ อีกทั้งบ้าน วัดและโรงเรียนเป็นสถานที่เพิ่มพูนความรู้ต่าง ๆ และขัดเกลาจิตใจให้อยู่ในศีลธรรมและเป็นผู้มีคุณธรรม มีการดำเนินชีวิตอย่างระมัดระวัง ไม่ประมาทในการหาเลี้ยงชีพตนและครอบครัว โดยไม่ทำลายธรรมชาติ แหล่งน้ำ แหล่งเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์และทรัพยากรประติษฐ์ คือ คลองส่งน้ำชลประทานที่สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2526 ใช้ศีลธรรม ในตัวคนในการรักษาทรัพยากรที่มีทั้งทรัพยากรธรรมชาติ คือ ลำน้ำ 2 สาย และทรัพยากรประติษฐ์ คือ คลองส่งน้ำชลประทาน เพื่อคงไว้ซึ่งความอุดมสมบูรณ์

2.6 ในวงสนทนาได้ยืนยันถึงลักษณะ ผู้คนให้ความเคารพตนเอง เคารพสัตตัญญาณ ชุมชน ไม่ว่าจะเป็นคลองเข้า กองเพล กองแลง (เย็น) กลองงัน (กลองพิธีทางศาสนา) ในยุคนี้ บ้าน วัดและโรงเรียนถือเป็นแหล่งสร้างความตระหนักและจิตสำนึกของผู้คนในการเคารพผู้อื่น วัดเป็นศูนย์กลางสำคัญที่สุด โดยมีโรงเรียนและผู้นำทางการปกครองเป็นตัวหนุนช่วย นอกจากนี้ยังมีกติกาทงศีลธรรมของการนับถือระดับอาวุโสของเครือญาติซึ่งค่อนข้างเข้มแข็ง ผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้นำทางธรรมชาติจึงมีอิทธิพลทางความคิดและมีความสำคัญค่อนข้างมากกว่าผู้นำทางปกครอง

2.7 ผู้คนมีการสละให้ (จาคะ) อันเป็นการสละให้เพื่อชุมชนอยู่ด้วยความสงบสุข ร่วมเย็นอีกทั้งเป็นการช่วยเหลือผู้ยากแค้นและผู้คนในชุมชน วัดจะเป็นแหล่งจุนเจืออาหารแก่ครอบครัวที่ยากจนคนก็จะสละแรงงานช่วยงานวัด งานบุญประเพณี

2.8 ผู้คนใจงาม ใจผ่องแผ้ว ด้วยการบ่มเพาะจากวัด จากโรงเรียนและครอบครัว เป็นพื้นฐานอยู่ด้วยกันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัยและแบ่งปันกันด้วยจิตบริสุทธิ์ ยึดมั่น ในศีลธรรม และคุณธรรม ชื่นชมยินดีกับความสำเร็จความงดงามของผู้อื่น ไม่ละโมภโลกมาก ทำบุญกุศลเนื่องนิตย์

ภาพที่ 6 แสดงผู้คนตักบาตรวันบุญประเพณี

ข้อสรุปจากการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมในยุคบ้านห้วงว ยืนยันว่า นับแต่มีการตัดถนนในหมู่บ้านและเชื่อมถนนจากบ้านเปลือย และจากสามแยกปากทางไปบ้านเสี้ยวไปยางตลาด ในปี พ.ศ. 2504 โดยเฉพาะนับแต่การมีไฟฟ้าใช้ในหมู่บ้าน ปี พ.ศ. 2523 พบว่า

1. ผู้คนเริ่มใช้ชีวิตชีวิตคนเมืองมากขึ้น เริ่มไม่เห็นคุณค่าความสำคัญของธรรมชาติ ไม่เข้าใจความเป็นจริงของชีวิตว่าต้องพึ่งพิงธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติถูกลดความสำคัญ ผู้คนให้ความสำคัญกับทรัพยากรประดิษฐ์เช่นคลองชลประทาน การทำนาได้หันมาพึ่งคลองชลประทาน ใช้เครื่องทุ่นแรงที่เกิดจากไฟฟ้าและแก๊ส

2. มีสัญญาณบ่งบอกให้เห็นว่า ผู้คนเริ่มไม่เข้าใจความเป็นจริงของชีวิต ไม่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ ไม่พึ่งพากัน การลงแขกเริ่มสูญหาย ยิ่งในปี พ.ศ. 2528 มีรถไฟคนเดินตามและคนขับ การใช้ควายไถนาเริ่มสูญหาย

3. ในปลายยุคผู้คนในชุมชน ขาดความเคารพตนเอง ขาดความเคารพผู้อื่น แต่ยังมีหลงเหลือสัญญาณที่ดีที่ผู้คน ในชุมชนยังมีความเอื้อเฟื้อ เอื้ออาทรและแบ่งปันกันและมีใจงาม มีใจส่องแผ้ว

3. ยุคบ้านห้วงว หมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 8 (ยุคที่เริ่มนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 - 2555)

จากเวทีชาวบ้าน การสนทนากลุ่มย่อย การเสวนาทางวิชาการ ซึ่งประกอบไปด้วย พระภิกษุ จำนวน 5 รูป นักวิชาการ 5 คน ครู 5 คน ผู้นำชุมชนอายุระหว่าง 50 ถึง 70 ปี จำนวน 5 คน ปราชญ์ชาวบ้านอายุระหว่าง 70 ถึง 80 ปี จำนวน 5 คน ตัวแทนชุมชนอายุระหว่าง 80 ถึง

85 ปี จำนวน 5 คน ชาวบ้านจำนวน 65 คน ตลอดระยะเวลาตั้งแต่เดือนกันยายนถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556 บทสรุปเห็นพ้องกันว่า หลังจากกรรมการปกครองได้แบ่งการปกครองชุมชนบ้านหัวจั่วออกเป็นสองหมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 8 ในปี พ.ศ. 2529 จนมาถึงปี พ.ศ. 2555 นั้น พบว่า

3.1 ผู้คนในชุมชนเริ่มระส่ำระสาย หนีห่างจากการเคารพธรรมชาติ เคารพตนเอง เคารพผู้อื่น และขาดความเอื้ออาทรแบ่งปันกัน ผู้คนเริ่มเป็นปัจเจก เห็นแก่ตนและพวกพ้องมากขึ้น อันเนื่องมาจากความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติลดลง ทรัพยากรธรรมชาติไม่เพียงพอ เพราะผู้คนเพิ่มมากขึ้น ที่นาทำกิน ที่หาเลี้ยงชีพ มีจำนวนลดลงจากการถือครองของผู้คนในครอบครัวที่มากขึ้นและจากแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ไม่สอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่น ทำให้ผู้คนหัน ไปนิยมการบริโภคและพึ่งพาวัตถุมากกว่าพึ่งพาธรรมชาติ พึ่งพาตนเอง ด้วยหลงในความทันสมัย ถนนหนทางกว้างขวาง แผนผังหมู่บ้านที่สวยงาม มีไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ ถนนลาดยาง มีรถโดยสาร สิ่งสาธารณูปโภคครบครันดังเช่นสังคมเมือง

ภาพที่ 7 แสดงการทอเสื่อเพื่อใช้ในครอบครัวของผู้คนในชุมชน

3.2 ความเจริญทางวัตถุรวดเร็วทำให้ชนบทเป็นเมือง จากเคยมีอาชีพทำนาเป็นหลัก เริ่มมีอาชีพร่อนนำเข้าคือขายแรงงาน รับเหมาก่อสร้างในตัวจังหวัด มีอาชีพเลี้ยงสัตว์เพื่อขาย เช่น เป็ด ไก่ ปลา กุ้ง กบ และการต้มเกลือสินเธาว์ขาย

3.3 ยุคนี้ ผู้คนได้ยึดถือเอาทรัพยากรประดิดฐ์เป็นสิ่งสำคัญ ลดความสำคัญทาง ทรัพยากรธรรมชาติลง เคยพึ่งพาลำน้ำดอกไม้อันและลำห้วยเขยอชดในการทำนาและการเพาะปลูก หันไปพึ่งพาดคลองส่งน้ำที่ระบายน้ำมาจากเขื่อนลำปาวในปริมาณจำนวนมาก การทำนาอาศัย เครื่องจักร เครื่องทุนแรง รถไถเดินตาม รถไถคนขับ ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง ล้วนเป็นสิ่งสำคัญ ควายหายจากนา คนหายจากการลงแขก แม้ความอุดมสมบูรณ์ที่เพิ่มขึ้นจาก เทคโนโลยีการเกษตร แต่กลับเป็นหนทางตันให้กับชาวนาในอนาคต เพราะการหนีห่างจาก ธรรมชาติ ไม่เห็นความสำคัญของธรรมชาติ การทำลายล้างธรรมชาติด้วยสารเคมีต่าง ๆ ทั้งยา ฆ่าหญ้า ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าปูฆ่าหอย ระบบนิเวศธรรมชาติไม่มีโอกาสฟื้นฟูตัวเอง เมื่อผู้คน หลงไหลในการบริโภค วัตถุและความเป็นสมัยใหม่ จึงไม่เข้าใจความเป็นจริงของชีวิตที่ผู้คน ในชุมชนต้องมีวิถีชีวิตพึ่งพิงธรรมชาติ ในปลายยุคเริ่มเห็นสัญญาณที่ผู้คนไม่พึ่งพาดตนเอง ทุกอย่างเป็นไปตามกลไกทางการตลาด การผลิตจึงเป็นไปเพื่อขาย จากนั้นก็ซื้อทุกอย่าง ทำนา ขายข้าวเปลือกหมด แล้วค่อนำเงินไปซื้อข้าวสารกิน ทั้งที่เป็นลูกชาวนาแต่ต้องมาอดข้าว

3.4 ในยุคบ้านห้วยหมู่วัด 7 และหมู่วัด 8 นี้ การดำเนินชีวิตที่มีพร้อมทั้งบ้าน วัด (ก่อตั้ง พ.ศ. 2403) โรงเรียน (ก่อตั้ง พ.ศ. 2475) แต่กลับเห็นสัญญาณแห่งความเสื่อมทาง ศิลธรรมและคุณธรรม ผู้คนในชุมชนเริ่มไม่ยืนอยู่บนกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม ไม่เคร่งครัด ต่อคำสอนทางศาสนา โดยเฉพาะในหมู่วัด 18 ถึง 45 ปี และยิ่งในหมู่วัดชาย แค่เพียงศีล 5 ยังไม่ยึดถือปฏิบัติ ไม่เคารพเชื่อมั่น ศรัทธา ต่อบาปบุญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ยึดเอาความเจริญ ทางวัตถุและความทันสมัยมาลบล้าง

3.5 เริ่มส่อไปทางปัจเจกและเห็นแก่ตนมากขึ้น จึงมองข้ามความสำคัญต่อการ เรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตบนผืนฟ้า ผืนดิน ผืนน้ำ ทรัพยากรเดียวกัน ภูมิปัญญาเดียวกัน คนในชุมชน ส่อเค้าวการไม่เคารพในตนเอง กตึกาข้อตกลง สัญญาชุมชนเริ่มหายไป สัญญาตกลง สัญญาธรรมะหายไปจากชุมชนจนกลายเป็นเรื่องปกติธรรมดา ผู้คนส่วนหนึ่งขาดความ เชื่อมั่นในตนที่จะนำพาครอบครัวให้อยู่ได้ อยู่รอด อยู่ดี ดิดสุรยาฆ่าทั้งเสพและจำหน่าย เล่นการพนันที่เปิดเล่นกันแทบทุกวันในชุมชน เกียจคร้านทำกินมุ่งสู่ทุกทางที่จะได้เงินมา แม้จะเป็นเรื่องไม่ดีงามหรือแม้ต้องก่อกรรมทำชั่ว ขาดการเคารพในคุณธรรมของตน โดยเห็น ได้ชัดเจนในตอนปลายและสิ้นสุดยุค

3.6 วงสนทนายืนยันว่า การเคารพนับถือระดับอาวุโสของเครือญาติยั้งแม้จะยังคง มีอยู่แต่ลดความเข้มข้นลงในยุคนี้โดยเฉพาะจุดเปลี่ยนจากทางการเมือง ที่ผู้คนในชุมชนมี คุณธรรมทางเครือญาติ กลับเปลี่ยนเป็นคุณธรรมทางการเมือง อันเป็นการแปรเปลี่ยนทัศนคติ ต่อการเคารพกันของคนในชุมชนแต่การให้ความเคารพต่อผู้นำทางธรรมชาติยังมีสูงกว่าการให้

ความเคารพผู้นำทางการปกครอง ผู้อาวุโส ปราชญ์ชาวบ้านยังคงมีบทบาทในชุมชนสูงกว่าผู้นำทางการปกครอง

3.7 ผู้คนยังคงมีการสละให้และแบ่งปัน แต่ก็ปรากฏว่ามีความเห็นแก่ตัวของผู้คนในชุมชน ส่วนหนึ่ง ตัวอย่างของการแย่งชิงน้ำเกิดขึ้นให้เห็นบ่อยในปลายยุค การปันน้ำยังคงมีอยู่ในหมู่เครือญาติบางตระกูลเท่านั้น ส่วนหนึ่งกลัวผู้ที่มีฝืนนาอยู่ด้านล่างน้ำจะได้ดี หลังจากตนได้น้ำเพียงพอแล้ว กลับปล่อยน้ำจากฝืนนาตนลงสู่ลำห้วยเพื่อตัดน้ำไม่ให้ไหลลงสู่ฝืนนาด้านล่าง การลงแขกเกี่ยวสรวง งานบุญขอแรง ได้ยากขึ้น บางคนเห็นแก่ตนเองจนรุกเอาที่สาธารณะมาไว้ในครอบครองเพื่อประโยชน์ของตนและครอบครัว

3.8 ยิ่งในช่วงสิ้นสุดยุค ผู้คนในชุมชนเริ่มเห็นแก่ตนและพวกพ้องมากขึ้นจนเป็นสัญญาณความถดถอยทางศีลธรรมและคุณธรรม ไม่คำนึงถึงความงดงาม ความเป็นชุมชน ใจงาม ใจเฟื่องแผ้วยังคงหลงเหลือพอให้เห็น

ข้อสรุปจากการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมในยุคบ้านห้วงที่มีหมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 8 เห็นว่าประเด็นสำคัญที่ทำให้ยุคนี้สิ้นสุดคือ นับแต่มีจุดเปลี่ยนทางการเมืองที่ผู้คนในชุมชนมีคุณธรรมทางเครือญาติหันเปลี่ยนเป็นคุณธรรมทางการเมือง ผู้คนเริ่มส่อไปทางปัจเจกและเห็นแก่ตนมากขึ้น มองข้ามความสำคัญต่อการเรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตบนผืนฟ้า ผืนดิน ผืนน้ำ ผืนป่า ทรัพยากรเดียวกัน ภูมิปัญญาเดียวกันและวัฒนธรรมเดียวกัน ยิ่งในปลายยุคนั้น ผู้คนในชุมชนขาดการไม่เห็นคุณค่าและยึดถือธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญ ไม่เข้าใจความจริงของชีวิต ไม่ยึดแนวปฏิบัติตามแนวทางศาสนา ไม่ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ ขาดความเคารพตนเอง ขาดความเคารพผู้อื่น ขาดการแบ่งปัน แต่ยังคงมีหลงเหลือให้เห็นถึงความใจงามของคนในชุมชน

ผลการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมบ้านห้วงที่มีอยู่ในอดีต ผ่านสถาบันหลักของชุมชน

การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมชุมชนการวะตะธรรมในบ้านห้วงผ่านสถาบันหลักของชุมชน โดยประกอบด้วยนายพิชัย นระแสน (ปราชญ์ชาวบ้าน) นายรถ จำปรัตน์ (กระเจ้าหรือผู้นำทางพิธีกรรมและทางศาสนา) นางโฮม จำปรัตน์ (ปราชญ์ชาวบ้าน) นายเดือน สีเสมอ (ปราชญ์ชาวบ้าน) นางวิภาพร ผลเรือง (ปราชญ์และครู โรงเรียนบ้านห้วงวิวิทยาคาร) นางยุพิน พัฒนชัย (ปราชญ์และผู้นำชาวบ้าน) นายสันติ นางสุภาภรณ์ ภูบุญมา (ผู้นำชาวบ้าน) และชาวบ้านอีก 92 คน ตลอดระยะเวลาตั้งแต่เดือนกันยายน ถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556 บทสรุปแบ่งออกเป็น 3 ยุคด้วยกัน คือ ยุคที่มีแต่บ้าน ยุคที่มีบ้านและวัดและยุคที่มีบ้าน วัดและโรงเรียน ดังนี้

1. ยุคที่มีแต่บ้าน ในยุคที่มีแต่บ้านยังไม่ได้สร้างวัดนั้น วงสนทนากลุ่มย่อยได้สันนิษฐานว่าเป็นช่วงเวลาที่ไม่ยาวนานนักแล้วจึงได้มีการสร้างสำนักสงฆ์ด้วยเหตุที่ผู้คนในชุมชนยังมีวิถีชีวิตพึ่งพิงธรรมชาติและมีความอุดมสมบูรณ์ วิถีชีวิตจึงเห็นคุณค่าและยึดถือเอาธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ผู้คนในชุมชนเข้าใจความเป็นจริงในการดำเนินวิถีชีวิต ที่ยึดถือปฏิบัติตามแนวทางศาสนาที่เคยได้รับการสั่งสอนมา แม้จะยังไม่มีวัด ผู้คนอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานทางศีลธรรมและคุณธรรม ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ในการดำเนินชีวิตที่พึ่งพิงธรรมชาติ มีความเคารพในตนเองบนรากฐานกฏกติกาศีลธรรม ยังให้การเคารพผู้อื่น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน แบ่งปันความรู้ต่อกัน เอื้ออาทร แบ่งปันด้วยจิตใจบริสุทธิ์ อยู่กันอย่างสงบร่มเย็นเป็นชุมชนใจงาม ใจฟ่องแผ้ว

2. ยุคที่มีบ้านและวัด วงสนทนาได้สันนิษฐานว่า หลังจากการตั้งบ้านซึ่งอยู่ในช่วงเวลาไม่นานนัก มีการสร้างสำนักสงฆ์บริเวณต้นโพธิ์ใหญ่ซึ่งเป็นไปตามตำนานค้นไม่สำคัญในพุทธศาสนาและในเวลาต่อมาสำนักสงฆ์ได้รับ วิสุงคามสีมาในปี พ.ศ. 2403 เป็นวัด ซึ่งในยุคที่มีบ้าน มีวัดนี้ ผู้คนในชุมชนยังยึดถือเอาธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญ ยังมีวิถีชีวิตที่พึ่งพิงธรรมชาติ อีกทั้งยังเข้าใจความเป็นจริงของชีวิตและดำเนินชีวิตตามแนวทางศาสนาตามคำสอนที่มีวัดเป็นศูนย์กลางเผยแผ่และยังคงให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ เคารพตนเอง เคารพผู้อื่นมีการสละให้แบ่งปันกันและความมีจิตใจงาม ใจฟ่องแผ้ว แม้ความเข้มข้นจะสู้ยุคที่มีแต่บ้านไม่ได้

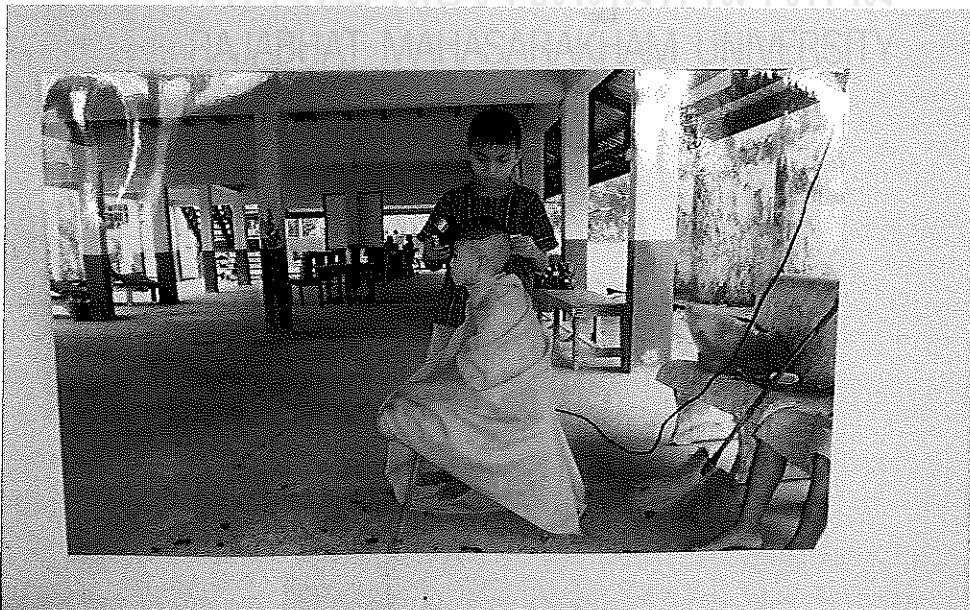
3. ยุคที่มีบ้าน วัดและโรงเรียน ในวงสนทนาเห็นพ้องกันว่า การแยกโรงเรียนออกจากวัดในปี พ.ศ.2475 นั้นทำให้เกิดปัญหาคุณภาพของคนในชุมชน ทำให้การศึกษามีการแข่งขันเป็นเลิศทางความสามารถ แต่กลับขาดและเห็นห่างวิถีชีวิตของชุมชน ผู้คนโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่เริ่มส่อเค้าให้เห็นความเป็นมนุษย์น้อยลง เป็นคนที่ลุ่มหลงในวิชาและสิ่งมอมเมา ลุ่มหลงความทันสมัยเพื่อก้าวตามประเทศที่พัฒนา จนลืมรากเหง้าและอัตลักษณ์ของตน จนขาดการเห็นคุณค่าและยึดถือสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิต ทั้งวิถีชุมชนที่พึ่งพิงธรรมชาติ ทำลายธรรมชาติให้เสื่อมโทรมลงด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่และสารเคมีทั้งหลายไม่เข้าใจความเป็นจริงของชีวิตที่ต้องดำเนินตามวิถีชุมชน ทั้งเริ่มต้นส่งสัญญาณให้เห็นถึงความอ่อนแอในการดำเนินชีวิตตามแนวทางศาสนาในหมู่คนรุ่นใหม่หรือเยาวชน เป็นจุดแปรเปลี่ยนของจิตสำนึกที่ยึดมั่นในกฏกติกามรรยาทางศีลธรรม ยึดถือปฏิบัติตามแบบพิธีกรรมทางศาสนามากกว่าคำสอน ขาดการเรียนรู้ในการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ ขาดการเคารพตนเองจนก่อหรือสร้างปัญหาให้แก่ครอบครัว ขาดการเคารพผู้อื่น ถือเอาตนเป็นที่ตั้งด้วยความเป็นปัจเจก เอาแต่ประโยชน์ตนและพวกพ้องไม่เอื้ออาทรต่อกันและแบ่งปันเต็มไปด้ด้วยจิตใจที่เอารัดเอาเปรียบ ใจไม่งาม ใจไม่ฟ่องแผ้ว ในยุคนี้โรงเรียนเป็นเพียงสถาบันเดียวที่ยังมีการ

ดำเนินงานสนองตอบนโยบายเศรษฐกิจพอเพียง ในการทำการเกษตรพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ โดยมีแปลงสาธิตที่โรงเรียน เพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้แก่นักเรียน และคนในชุมชน

ภาพที่ 8 แสดงครูกับผู้นำชุมชนชี้แจงแปลงสาธิตการเกษตรพอเพียง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ภาพที่ 9 แสดงนักเรียนบริการตัดผมฟรีในบริเวณโรงเรียน

ข้อสรุปจากการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมบ้านห้วยจ้งที่มีอยู่ในอดีตผ่านสถาบันหลักของชุมชน พบว่า ในยุคที่มีแต่บ้าน และยุคที่มีบ้านและวัด ผู้คนในชุมชนยังให้ความเคารพคนเคารพธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ แต่ต่อมาในยุคที่มีบ้าน วัดและโรงเรียน ผู้คนขาดความเคารพธรรมชาติ ขาดการเรียนรู้ ในการพึงพิงธรรมชาติ ทั้งวิถีชุมชน ไม่เคารพตนเองและผู้อื่น เอาตัวเองเป็นที่ตั้งเห็นแต่ประโยชน์คนและพวกพ้อง ขาดการเอื้ออาทรและแบ่งปัน จิตใจไม่งาม

ผลการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมบ้านห้วยจ้งที่มีอยู่ในอดีต ผ่านการดำเนินวิถีชีวิตของคน ในชุมชน

การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมบ้านห้วยจ้งผ่านการดำเนินวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยประกอบด้วยนายพิชัย นระแสน (ปราชญ์ชาวบ้าน) นายรต จำปารัตน์ (กระเจ้าหรือผู้นำทางพิธีกรรมและทางศาสนา) นางโสม จำปารัตน์ (ปราชญ์ชาวบ้าน) นายเดือน สีเสมอ (ปราชญ์ชาวบ้าน) นางวิภาพร ผลเรือง (ปราชญ์และครู โรงเรียนบ้านห้วยจ้งวิทยาการ) นางยุพินพัฒน์ชัย (ปราชญ์และผู้นำชาวบ้าน) นายสันติ นางสุภาภรณ์ ภูบุญมา(ผู้นำชาวบ้าน) และชาวบ้าน 92 คน ตลอดระยะเวลาตั้งแต่เดือนกันยายนถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556 แบ่งออกเป็น 4 ประเด็นด้วยกัน คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและการรักษาโรค

1. อาหาร ในยุคก่อนเกี่ยวหญ้า การทำนาข้าวยังเป็นการทำนาดั้งเดิมอาศัยน้ำฝนและน้ำหลากจากลำน้ำดอกไม้ใช้คนและควายไถนา ใช้ปุ๋ยมูลสัตว์ ไม่มีการใช้สารเคมีการผลิตอาหาร พึ่งพิงธรรมชาติเป็นการทำกินและแลกเปลี่ยนยังไม่มีการซื้อขาย ต่อมาในยุคบ้านห้วยจ้งที่บ้าน วัดและโรงเรียน กระทั่งมีการแบ่งแยกการปกครองเป็น 2 หมู่ การทำนาก็ยังใช้น้ำฝนและน้ำจากลำน้ำดอกไม้ ยังคงใช้คนและควาย ไถนาใช้ปุ๋ยมูลสัตว์เช่นเดิม การผลิตอาหารพืชผักสวนครัวในยุคต้นยังคงพึ่งพิง อาศัยทรัพยากรธรรมชาติ จนกระทั่งถึงปลายยุค การทำนาปรังใช้น้ำจากคลองชลประทานที่สร้างในปี พ.ศ. 2527 ใช้รถไถทั้งคนเดินตามและคนขับปุ๋ยเคมี ยาฆ่าหญ้า ฆ่าแมลง มีการใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าเป็นเครื่องทุ่นแรงหลังจากปี พ.ศ. 2523 ที่มีการติดตั้งไฟฟ้าใช้ในหมู่บ้าน การผลิตเป็นทั้งเพื่อทำกินและซื้อขาย จนกระทั่งมาในยุคบ้านห้วยจ้งที่มีหมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 8 ปีพ.ศ. 2529 เป็นต้นมา การผลิตอาหารพืชผักสวนครัวพึ่งพาทรัพยากรประคินฐ์มากกว่าทรัพยากรธรรมชาติใช้น้ำจากคลองชลประทานและน้ำประปาที่ติดตั้งในปี พ.ศ. 2540 ละทิ้งการผลิตอาหารและทำนาแบบดั้งเดิมจะยังคงเหลือให้เห็นอยู่เพียงรายเดียวเท่านั้นที่ยังคงใช้คนและควายไถนา ปลายยุคนี้ ปุ๋ย มูลสัตว์ ปุ๋ยหมักไม่มีการใช้หลงเหลือให้เห็น มีการใช้สารเคมีค่อนข้างรุนแรง ทั้งปุ๋ยเคมี ยาฆ่าหญ้า ฆ่าแมลง ฆ่าหอย ฆ่าปู ซึ่งทำลายทรัพยากรธรรมชาติลงอย่างสิ้นเชิง ผู้คนขาดความเคารพตนเอง ขาดความเคารพ

ธรรมชาติ มองไม่เห็นคุณค่าและยึดถือว่าธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญคงเช่นในอดีต

2. ที่อยู่อาศัย ในยุคคอนกรีตห้วยผู้คนให้ความสำคัญกับที่อยู่อาศัยโดยการพึ่งพิงธรรมชาติใช้หญ้าคา ไม้ไผ่ในการสร้างที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะหญ้านั้นถือว่าเป็นของสูงเพราะนำมางหลังคาหลบฝนหลบแดด ดังนั้นผู้คนจะไม่กล้าจะปีศาจอะ อุจจาระในบริเวณทุ่งหญ้าโดยเด็ดขาด เรื่องหญ้านั้นเป็นเรื่องที่ผู้คนรับรู้ มีท่าทีและแสดงความเป็นเจ้าของอย่างมีจิตสำนึกและปฏิบัติร่วมกันอย่างมีคุณค่า อีกทั้งยังเรียนรู้ร่วมกันในการรักษาทุ่งหญ้ามิให้ถูกเผาทำลายต่อมาในยุคบ้านห้วงที่มีทั้งบ้าน วัดและโรงเรียน กระทั่งมีการแบ่งแยกการปกครองเป็น 2 หมู่ นั้น ผู้คนยังเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับการสร้างที่อยู่อาศัย จากทรัพยากรธรรมชาติมีการสร้างบ้านไม้ 2 ชั้น ใต้ถุนสูงตามวัฒนธรรมของชาวลาว การตัดต้นไม้มาสร้างบ้านก็ทำด้วยความเคารพในธรรมชาติ เคารพตนเองด้วยความมีเหตุผล ตัดเอามาเพียงเพื่อสร้างที่อยู่อาศัย ผู้คนยังให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ เรียนรู้ซึ่งกันและกัน เอื้ออาทรและช่วยเหลือกันในการสร้างที่อยู่อาศัยเพื่อความอยู่ดี ปลอดภัยจากภัยพิบัติต่าง ๆ แต่ในปลายยุคนั้น ผู้คนเริ่มไม่เห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติ แต่กลับเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับทรัพยากรประดิษฐ์ ที่อยู่อาศัยมักสร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กทั้งหลาย ยิ่งกว่านั้นบ้านไม้ 2 ชั้น ใต้ถุนสูงยังถูกตัดแปลงด้วยการนำคอนกรีต ไปก่อปิดเพื่อขยายทำเป็นที่พักอาศัยอีกชั้นหนึ่ง ใต้ถุนโล่งที่เคยเป็นลานกิจกรรมของคนในบ้านและเป็นศูนย์เสวนา (ศูนย์โฮ) ของเพื่อนบ้าน ก็ถูกปิดกั้นลงไม่เอื้ออาทรต่อกันในการลอดผ่าน ไปยังบ้านอื่นของเพื่อนบ้าน ไม่เพียงเท่านั้น ยังมีการสร้างรั้วคอนกรีตดำทับเข้าไปอีกเพื่อล้อมขังตนเองไว้ ตัดความสัมพันธ์ระหว่างบ้านหนึ่งกับอีกบ้านหนึ่ง ความสัมพันธ์ระหว่างกันถูกปิดกั้นลงอีกชั้นหนึ่ง อันเป็นการบ่งชี้ให้เห็นชัดขึ้นในความเป็นปัจเจกชนสูง

3. เครื่องนุ่งห่ม ในยุคคอนกรีตห้วยยังเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญต่อธรรมชาติ มีการทอผ้าฝ้าย ใช้ทำเครื่องนุ่งห่ม วงสนทนายืนยันว่าเคยมีการจุดพบชิ้นส่วนอุปกรณ์การทอผ้าเครื่องนุ่งห่มเป็นไป ในลักษณะเรียบง่ายและมีลวดลายตามพื้นถิ่น ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นส่วนหนึ่งของลวดลายผ้าที่สืบทอดมา ในยุคปัจจุบัน ผู้คนให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้และเรียนรู้ซึ่งกันและกันในการประดิษฐ์เครื่องนุ่งห่ม มีการแบ่งปันแก่ผู้ขาดแคลนโดยสืบทอดได้จากวัฒนธรรมของคนในชุมชนปัจจุบัน ซึ่งมีเรื่องเล่าถึงการนำเครื่องนุ่งห่มที่เหลือใช้หรือใช้แล้วแต่ยังอยู่ในสภาพที่ให้ความอบอุ่นได้ นำไปให้แก่ญาติและผู้ขาดแคลน บ่งบอกถึงการสละให้และความเอื้ออาทรต่อกัน ความมีใจงาม ต่อมาในยุคบ้านห้วงที่มีทั้งบ้าน วัดและโรงเรียน ผู้คนยังเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญต่อธรรมชาติ ยังมีการทอผ้าฝ้ายใช้ในการทำเครื่องนุ่งห่ม และมีการทอผ้าไหมไว้ใช้สวมใส่ในเวลานานบุญต่าง ๆ จวบจนความทันสมัยอย่างกรายเข้ามา

เครื่องนุ่งห่มที่ทอใช้เองเริ่มหดหายและมาสูญเสียในปลายยุคผู้คนเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับเครื่องนุ่งห่มที่ทำจากผ้าใยประดิษฐ์มากกว่าผ้าใยธรรมชาติ อีกทั้งยังหลงใหลในรูปแบบทรงหรือสไตล์จากต่างแดน ทั้งความเรียบง่ายและลวดลายพื้นถิ่น ทั้งความเป็นเอกลักษณ์ตัวคน ด้วยขาดความเคารพตนเอง ขาดความสนใจในการทอผ้าพื้นถิ่น ความรู้เรื่องผ้าพื้นถิ่น แทบสูญสิ้น คงหลงเหลือให้เห็นอยู่เพียงเล็กน้อยเพราะขาดการเรียนรู้ต่อกันและกัน คู่รุ่นต่อรุ่น ก่อนสิ้นสุดยุคนั้น เครื่องนุ่งห่มที่เป็นแฟชั่น โชว์สัดส่วนและอวัยวะพึงสงวนมีกลาดเกลื่อนอันเกิดจากอิทธิพลของการสื่อสารที่ไร้พรมแดน ทำให้การดำเนินวิถีชีวิตขาดการยึดในแนวปฏิบัติตามหลักทางศาสนาอันนำมาซึ่งปัญหาสังคมอย่างมากมา โดยเฉพาะในหมู่เยาวชนวัยรุ่น ขาดความงดงาม นำมาซึ่งความเสื่อมทางจิตใจ ใจไม่งาม ใจไม่ผ่องแผ้ว

4. การรักษาโรค ในยุคก่อนเกี่ยวขี่ยุคนี้การรักษาโรคแบบพึ่งพาธรรมชาติเพียงอย่างเดียว สมุนไพรเป็นสิ่งที่ผู้คนเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะยังไม่มีการรักษาโรคแผนอื่น ความเป็นจริงของชีวิตที่ดำเนินไปบนวิถีพึ่งพิงธรรมชาติ ทำให้ผู้คนพึ่งพากัน ช่วยเหลือดูแลกันทั้งชุมชนยามเจ็บไข้ ใฝ่ใจเรียนรู้ถึงตัวยาสมุนไพรในการรักษาโรค ถ่ายทอดความรู้ต่อกันและกันและถ่ายทอดสู่รุ่น ด้วยจิตใจที่งดงามจึงทำให้การรักษาโรคในยุคนี้สามารถทำให้คนอยู่รอดตลอดยุค ต่อมาในยุคต้นของบ้านห้วงวที่มีทั้งบ้าน วัดและโรงเรียน การรักษาโรคยังเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญต่อสมุนไพร เห็นได้จากร่องรอยที่ยังคงหลงเหลือปราชญ์ชาวบ้านด้านสมุนไพร トラบ่วงจนการรักษาโรคแผนใหม่เข้าสู่ชุมชน การรักษาโรคด้วยสมุนไพรค่อยลดบทบาทลง ผู้คนในชุมชนหันไปพึ่งโรงพยาบาล สมุนไพรค่อย ๆ สูญหายไป การเรียนรู้เรื่องสมุนไพร การถ่ายทอดต่อกันและกันและต่อรุ่นสูญสลายไปตามปราชญ์ ที่ล่วงลับในปลายยุค

ข้อสรุปจากกลุ่มเป้าหมาย เห็นพ้องกันว่า ผู้คน ในยุคนี้ดำเนินชีวิตผ่านปัจจัย 4 ด้วยความเคารพตนเองและเคารพซึ่งกันและกัน เคารพธรรมชาติ เคารพสิ่งเหนือธรรมชาติ ในปลายยุคผู้คนขาดความเคารพธรรมชาติ ขาดการเรียนรู้ในการพึ่งพิงธรรมชาติ ทั้งวิถีชุมชน แต่ยังคงความเคารพตนเองและเคารพกันและกัน ทั้งยังให้ความสำคัญเหนือธรรมชาติและยังคงมีความเอื้ออาทรและแบ่งปันกัน มีจิตใจงดงามและผ่องแผ้ว ไม่เคารพตนเองและผู้อื่น

ผลการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีอยู่ในปัจจุบัน (ปีพ.ศ. 2556) โดยศึกษาผ่าน 2 ประเด็น คือ สถาบันหลักของชุมชน และวิถีดำเนินชีวิตของคนในชุมชน

1. การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยศึกษาผ่านสถาบันหลักของชุมชน ประกอบด้วยนายพิชัย นระแสน (ปราชญ์ชาวบ้าน) นายรต จำปารัตน์ (กระเจ้าหรือผู้นำทางพิธีกรรมและทางศาสนา) นางโสม จำปารัตน์ (ปราชญ์ชาวบ้าน) นายเดือน สีเสมอ (ปราชญ์ชาวบ้าน) นางวิภาพร ผลเรือง (ปราชญ์และครูโรงเรียนบ้านห้วยวังวิทยาการ) นางยุพินพัฒนาชัย (ปราชญ์และผู้นำชาวบ้าน) นายสันติ นางสุภาภรณ์ ภูบุญมา (ผู้นำชาวบ้าน) และชาวบ้านอีก 70 คน ตลอดระยะเวลาตั้งแต่เดือนกันยายน ถึง เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ดังนี้

1.1 ยุคบ้านห้วยวังหมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 8 ที่มีบ้าน วัดและโรงเรียนในปัจจุบัน ผู้คนเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญในตัวผู้นำทางธรรมชาติมากกว่าผู้นำทางการปกครอง แม้แต่ตัวผู้นำทางการปกครองเอง ยังให้ความเคารพและยำเกรงต่อผู้นำทางธรรมชาติ เพราะมักเป็นผู้อาวุโส และเป็นปราชญ์ชาวบ้านหรือเป็นผู้นำทางพิธีกรรมและทางศาสนา (กระเจ้า) อันส่งผลให้

1.1.1 ในระดับบุคคล ผู้คนต่างไม่เคารพกัน ถือเอาตนเองเป็นที่ตั้ง ขาดการเคารพความคิดเห็นผู้อื่น จึงก่อเกิดความขัดแย้งกัน

1.1.2 ในระดับครอบครัว มีพฤติกรรมให้เห็นว่าคนในครอบครัวขาดความเคารพกัน ขาดการปรึกษาหารือต่างหันไปคนละทางด้วยพ่อแม่มุ่งแต่หาเงินเพียงอย่างเดียว จนขาดการเอาใจใส่อบรมบ่มเพาะทางศีลธรรมและคุณธรรม

1.1.3 ในระดับชุมชน ยังคงมีความเคารพกันด้วยระบบอาวุโสทางเครือญาติ แม้จะ ไม่มีความเข้มแข็งเช่นในอดีต

1.2 วัดยังมีความสำคัญและคุณค่าในการอบรมบ่มเพาะให้ผู้คนในชุมชนเข้าใจความเป็นจริงของชีวิต ดำเนินวิถีชีวิตโดยยึดถือปฏิบัติตามแนวทางศาสนา แต่ยังไม่ลึกซึ้งในคำสอนทางศาสนา ส่วนมากจะเน้น ไปทางพิธีกรรมและสืบสานประเพณีบุญ วัดยังไม่เป็นที่บ่มเพาะทางศีลธรรมและคุณธรรมที่ดีพอ โดยเฉพาะในวัยกลางคนและเยาวชน มีสัญญาณส่งว่าคนเริ่มเสื่อมถอยคุณธรรม จริยธรรม ทั้งยังลุ่มหลงในวิชาและโลกีย์ ขาดความยังคิดและไว้สติ ไม่คำนึงถึงความงดงามถูกผิดชั่วดี ผู้คนยังขาดการให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ทั้งจากในการดำเนินชีวิตจริงและการศึกษาในโรงเรียน

1.3 โรงเรียนจัดการเรียนการสอนที่ไม่สอดคล้องต่อการดำเนินวิถีชีวิต มุ่งเป็นเลิศแต่ทางวิชาการและการแข่งขันตามปรัชญาของทางตะวันตก การบ่มเพาะทางศีลธรรมคุณธรรมค่อนข้างต่ำ นำสู่การไม่รู้ตัวตนของนักเรียนและคนในชุมชน ขาดความเคารพตนเอง ไม่เชื่อมั่นในตนเอง ต้องพึ่งพิง ไม่ว่าจะเป็นการทำนาที่ต้องซื้อเมล็ดพันธุ์แทนที่จะคัดเมล็ด

พันธุ์เก็บไว้ปลูกเอง พืชผักสวนครัวที่ต้องซื้อจากตลาด การเรียนรู้ซึ่งกันและกันและกันเริ่มสูญหาย ความคิดเห็นต่างถือเป็นความคิดเห็นที่ผิด โดยเฉพาะความเห็นทางการเมืองจนเกิดแบ่งขั้วแบ่งฝ่าย ไม่เอื้ออาทรและแบ่งปันกัน การสละให้ผู้อื่นเพื่อความอยู่รอด อยู่ได้และอยู่ดีนั้นมีน้อยมาก ขอแรงกันยากต้องมีค่าจ้างค่าตอบแทน จะคงหลงเหลืออยู่ที่แต่ในงานบุญ งานประเพณีที่คนยังมีใจงาม ใจช่องแค้น อันเป็นบทสะท้อนให้เห็นว่าชุมชนยังคงหลงเหลือความดีงามแห่งจิตใจ ทำให้ชุมชนเกาะเกี่ยวและจับเคลื่อนไปได้ตามวิถีแห่งชุมชน

2. การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีอยู่ในปัจจุบัน ผ่านวิถีการดำเนินชีวิต

การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมบ้านห้วยจั่ว ผ่านการดำเนินวิถีชีวิตของคนในชุมชน ประกอบด้วยนายพิชัย นระแสน (ปราชญ์ชาวบ้าน) นายรณ จำปารัตน์ (กระเจ้าหรือผู้นำทาง พิธีกรรมและทางศาสนา) นางโสม จำปารัตน์ (ปราชญ์ชาวบ้าน) นายเดือน สีเสมอ (ปราชญ์ชาวบ้าน) นางวิภาพร ผลเรือง (ปราชญ์และครู โรงเรียนบ้านห้วยจั่ววิทยาคาร) นางยุพิน พัฒนชัย (ปราชญ์และผู้นำชาวบ้าน) นายสันติ นางสุภาภรณ์ ภูบุญมา (ผู้นำชาวบ้าน) และชาวบ้านอีก 70 คน ตลอดระยะเวลาตั้งแต่เดือนกันยายน ถึง เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556 แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและวิธีการรักษาโรค ดังนี้

2.1 อาหารในยุคปัจจุบันผู้คนในชุมชนไม่เห็นคุณค่าและให้ความสำคัญ รวมทั้งไม่เข้าใจความเป็นจริงของชีวิตที่พึ่งพิงวิถีชีวิตธรรมชาติในการผลิตอาหาร จึงขาดความเคารพ และขาดการถนอมรักษัธรรมชาติ มุ่งทำลายทั้งดิน น้ำ อากาศ แสงแดด ด้วยสารเคมี สารพิษ ตลอดจนก่อมลภาวะต่าง ๆ อีกทั้งการดำเนินชีวิตยังขาดการยึดแนวปฏิบัติตามหลักทางศาสนา ที่ให้ยึดแนวทางสายกลาง มีความละโมภ โลกมาก เร่งผลิตอาหารด้วยสารเร่ง สารเคมีเพื่อให้ได้ผลผลิตในปริมาณมากโดยไม่คำนึงถึงคุณภาพ ไม่คำนึงถึงความปลอดภัย การทำนาเพียงเพื่อขายข้าวเปลือกขายข้าวเปลือกจนหมดสิ้น โดยไม่เก็บไว้เป็นเมล็ดพันธุ์ ฤดูกาลผลิตใหม่ต้องซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวจากท้องตลาด บางคนต้องซื้อข้าวสารเพราะ ไม่อยากเก็บข้าวไว้กิน เพราะคนผลิตข้าวไม่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นการขาดความเคารพในตนเองที่ไม่คำนึงถึงการเก็บรักษาและพัฒนาเมล็ดพันธุ์ ขาดการเรียนรู้ซึ่งกันและกันที่จะพัฒนาสายพันธุ์ให้มีความปลอดภัยและแข็งแรง ทั้งยังขาดการพึ่งตนเองในการผลิตอาหาร ข้าวคว่ำ พริกป่นเคยทำเองก็เปลี่ยนเป็นซื้อจากตลาด ข้าว ตะไคร้ ใบมะกรูดผักสวนครัวไม่ปลูกกิน อาหารการกินต้องพึ่งพารถกับข้าว (รถพุ่มพวง) กับข้าวสำเร็จรูปเข้าแทนที่การหุงหาด้วยข้ออ้างไม่ต้องทำให้ยุ่งยาก ไม่มีเวลา พลังงานในการหุงต้มนั้น ผู้คนกว่าร้อยละ 90 ใช้แก๊สหุงต้มแทนถ่านและฟืนที่มีในชุมชน หลังปรุงอาหารเสร็จเคยตักแบ่งให้เพื่อนบ้านแทบ ไม่หลงเหลือให้เห็น แม้แต่ในหมู่บ้านและพ่อแม่ของตนด้วยความ เป็นปัจเจกชนสูงทำให้เห็นแก่ตัวและครอบครัวอย่างเดียว ความเอื้อเฟื้ออาทรและแบ่งปันกัน

ส่งสัญญาณให้เห็นถึงความเสื่อมสลาย แต่ยังคงพอหลงเหลือให้เห็นในหมู่คนส่วนหนึ่งด้วยยังมีใจงาม ใจฟ่องแผ้ว

2.2 ที่อยู่อาศัยในยุคปัจจุบันผู้คนเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับที่อยู่อาศัยที่ทันสมัย ทั้งวัสดุก่อสร้างและรูปทรง โดยเฉพาะรูปทรงทางตะวันตก ซึ่งต้องติดตั้งเครื่องอำนวยความสะดวกสบายอย่างฝรั่ง ด้วยความหลงใหลในความทันสมัยจึงไม่เข้าใจความเป็นจริงของชีวิตคนแถบเมืองร้อน การสร้างที่อยู่อาศัยต้องโปร่ง โล่ง ลมพัดผ่านเย็นสบาย ทั้งดำเนินชีวิตบนความชุ่มเฟื้อ มีความสุขบนการกั๊กมึนนี้สิน อันเป็นการหลีกเลี่ยงแนวปฏิบัติตามหลักทางศาสนา ในส่วนที่มีรั้วรอบขอบชิดยังก่อให้เกิดความสัมพันธ์แบบปิด กับเพื่อนบ้าน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันถูกปิดกั้นลง ส่งสัญญาณเสี่ยงถึงความมีใจงาม ใจฟ่องแผ้วเริ่มถดถอยไปจากชุมชน

2.3 เครื่องนุ่งห่มในยุคปัจจุบันผู้คนเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับเครื่องนุ่งห่มที่ทำจากผ้าเส้นใยประดิษฐ์มากกว่าผ้าเส้นใยธรรมชาตินิยมชมชอบในเครื่องนุ่งห่มทันสมัยทั้งลวดลาย สี สัน และรูปทรง ทั้งความเรียบง่ายและลวดลายพื้นถิ่น โข่วสัดส่วน อวัยวะของสงวน อันเป็นหนึ่งในการก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมในหมู่เยาวชนวัยรุ่น ทั้งนี้เพราะคนขาดความเคารพตนเอง นำมาซึ่งความเสื่อมทางจิตใจเป็นสัญญาณเสี่ยงถึงความมีใจงาม ใจฟ่องแผ้วเริ่มถดถอยไปจากชุมชน

2.4 วิธีการรักษาโรคในยุคปัจจุบันผู้คนไม่เห็นคุณค่าและให้ความสำคัญต่อการรักษาโรคด้วยสมุนไพรและธรรมชาติบำบัด ไม่เข้าใจในชีวิตจริงว่าโรคภัยไข้เจ็บส่วนมากนั้นเกิดจากพฤติกรรม ของตน ซึ่งสามารถที่จะป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นได้ การรักษาโรคเพียงแต่ทางกายนั้น ปัจจุบันพบว่าไม่หายขาดได้ ต้องให้การรักษาทางจิต เมื่อจิตหายป่วย กายก็หายป่วย ตาม คำพูดที่ว่า “จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว” การรักษาโรคโดยวิถีทางธรรมชาติ ด้วยสมุนไพรและยาแผนปัจจุบันจึงเป็นสิ่งสำคัญและร่วมสมัย สมุนไพรนับวันสูญหายไปจากชุมชน จากเคยดูแลรักษากันยามเจ็บไข้ อย่างเอื้ออาทรต่อกันด้วยจิตใจงดงามเป็นสัญญาณเสี่ยงถึงความมีใจงาม ใจฟ่องแผ้ว เริ่มถดถอยไปจากชุมชน

ข้อสรุปจากกลุ่มเป้าหมาย เห็นพ้องกันว่า ในยุคปัจจุบันนี้ชุมชนกำลังเผชิญความเสี่ยงจากความเป็นสมัยใหม่หรือความทันสมัย ที่ผู้คนเริ่มเสื่อมถอยคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ประเพณี วัฒนธรรมที่ดีงาม ส่อไปทางปัจเจกและเห็นแก่ตนมากขึ้น ทั้งวิถีชุมชนและจุดเชื่อมต่อที่สำคัญคือผู้คนขาดความเคารพธรรมชาติ ด้วยการทำลายให้เสื่อมโทรมจากปัจจัยนำเข้าจากภายนอก ทั้งสารเคมี ยาฆ่าแมลง ยาปราบศัตรูพืช ขาดการเรียนรู้ในการพึงพิงธรรมชาติและ

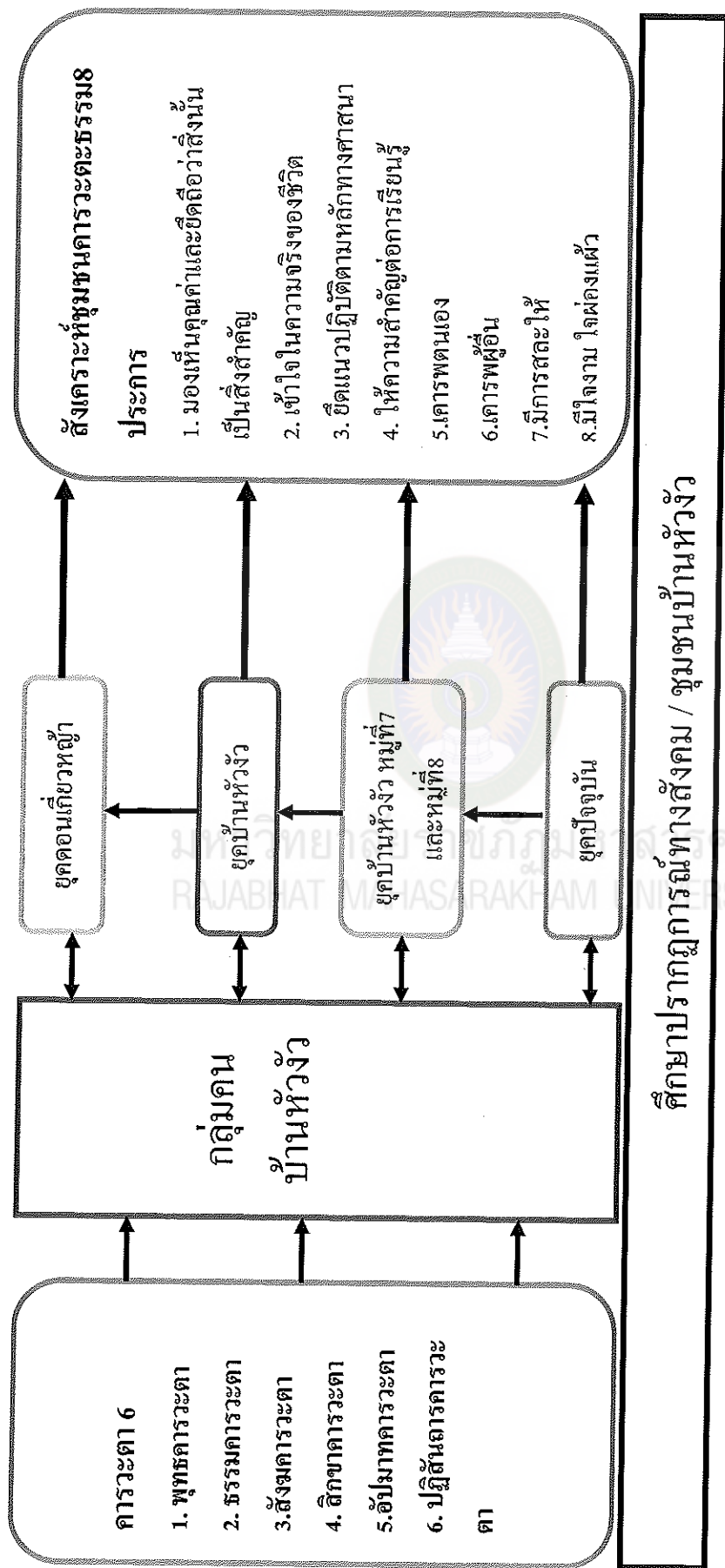
แต่ยังหลงเหลือข้อคืออยู่ในชุมชนคือ ยังให้การเคารพตนเองและผู้อื่น ให้ความเคารพสิ่งเหนือธรรมชาติ ทั้งยังมีความเอื้ออาทรและแบ่งปันด้วยจิตใจงาม ใจผ่องแผ้ว

ผลการสังเคราะห์คุณลักษณะชุมชนการวตะธรรม

จากการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมบ้านห้วยจ้าวผ่านยุคต่าง ๆ โดยใช้การจัดเวทีชาวบ้าน การสำรวจการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนและแผนที่ภูมิสังคม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มย่อย การเสวนาทางวิชาการและจากการใช้คำถามนำที่ปรับมาจากการวตะ 6 ในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมบ้านห้วยจ้าว ในช่วงเดือนกันยายน ถึง เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ซึ่งมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูล กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วยเจ้าอาวาสวัดศรีนวลห้วยจ้าว นายพิชัย นระแสน (ปราชญ์ชาวบ้าน) นายรด จำปารัตน์ (กระเจ้าหรือผู้นำทางพิธีกรรมและทางศาสนา) นางโฮม จำปารัตน์ (ปราชญ์ชาวบ้าน) นายเดือน สีเสมอ (ปราชญ์ชาวบ้าน) นางวิภาพร ผลเรือง (ปราชญ์และครู โรงเรียนบ้านห้วยจ้าววิทยาคาร) นางยุพินพัฒน์ชัย (ปราชญ์และผู้นำชาวบ้าน) นายสันติ นางสุภาภรณ์ ภูบุญมา (ผู้นำชาวบ้าน) และชาวบ้านอีก 20 คน ได้ร่วมกันค้นหาความเป็นชุมชนการวตะธรรมที่มีอยู่ในชุมชนจำนวน 3 ครั้ง และได้จัดเวทีสังเคราะห์กำหนดคุณลักษณะชุมชนการวตะธรรมที่ได้จากการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมและการค้นหาความเป็นชุมชนการวตะธรรมในชุมชนนั้น จากเวทีสังเคราะห์ดังกล่าวได้บทสรุปว่า คุณลักษณะชุมชนการวตะธรรมนั้นมีอยู่ 8 ประการด้วยกันคือ

1. มองเห็นคุณค่าและยึดถือว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งสำคัญ
2. เข้าใจในความจริงของชีวิต
3. ยึดแนวปฏิบัติตามหลักทางศาสนา
4. ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้
5. เคารพตนเอง
6. เคารพผู้อื่น
7. มีการสละให้
8. มีใจงาม ใจผ่องแผ้ว

จากการสังเคราะห์คุณลักษณะจึงกำหนดแผนภาพการสังเคราะห์ชุมชนการวตะธรรม

แผนภาพที่ 2 แสดงการสังเคราะห์คุณลักษณะชุมชนการะตา

ผลการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งปรากฏการณ์ทางสังคมบ้านห้วยจั่ว

ข้อสรุป จากการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมชุมชนการวาระธรรมทั้งในอดีตและปัจจุบันในชุมชนบ้านห้วยจั่ว พบว่า ประเด็นสำคัญคือชุมชนกำลังเผชิญกับความเสี่ยงต่อการสูญสลายเรื่องคนเคารพคน และคนเคารพสิ่งเหนือธรรมชาติ หลังจากเรื่องคนเคารพธรรมชาติ ได้สูญสลายไปจากชุมชน จากการวิเคราะห์ร่วมกันของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล กลุ่มเป้าหมาย เห็นว่าที่ชุมชนยังคงดำเนินวิถีของตนไปได้ นั่นเพราะชุมชนมีจุดแข็งอยู่ในเรื่องความเคารพ ทั้งการเคารพตนเองและการเคารพคนอื่น อีกทั้งความใจงามที่ยังเอื้ออาทรกันและแบ่งปัน ยึดมั่นในขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี จึงต้องนำจุดแข็งนี้ไปสู่การสร้างกระบวนการชุมชนการวาระธรรมที่เหมาะสมในชุมชนบ้านห้วยจั่ว เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ในการสร้างความเข้มแข็งและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนอยู่ดีเป็นสังคมใจงามต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

3 กระบวนการชุมชนการระดมความคิดเห็นที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนชุมชน บ้านห้วยจั่ว ตำบลยางตลาด อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมชุมชนการระดมความคิดเห็นทั้งในอดีตและปัจจุบัน ในชุมชนบ้านห้วยจั่ว ตำบลยางตลาด อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ จากการประเมินสถานการณ์มีสัญญาณว่าคนจำนวนไม่น้อย เริ่มเสื่อมถอยคุณธรรม จริยธรรม และมีค่านิยมที่เป็นปัจเจกมากขึ้น เริ่มไม่พึ่งพาซึ่งกันและกัน พึ่งพากันยาก ขาดการแบ่งปันกันและเอื้ออาทร อีกทั้งเริ่มขาดการพึ่งพาตนเอง คนเริ่มมีวิถีชีวิตตามวัฒนธรรมเมืองมากขึ้นและก้าวตามความเป็นสมัยใหม่ จนหาความเป็นเอกลักษณ์ของคนไม่พบเจอ ความเสี่ยงที่ชุมชนเกิดความสัมพันธ์แบบเครือข่ายติดลอย สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวมีความแปรปรวนจนนำไปสู่ปัญหาทางสังคมมากขึ้น ทั้งการหย่าร้าง ความรุนแรงในครอบครัว โดยเฉพาะในเด็กและสตรี การเลียนแบบเอาอย่างวัฒนธรรมต่างแดนที่อ้างความเป็นสมัยใหม่ ซึ่งเน้นการบริโภคเกินความจำเป็น ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย ไม่ดำรงตนในทางพอเพียง ไม่ห่วงแหนในวัฒนธรรมที่มีรากเหง้าอันงดงามของตน ส่งผลทำให้ครอบครัวมีแนวโน้มอ่อนแอและขาดความอบอุ่น ทั้งยังเกิดแนวโน้มคนในชุมชนขาดความไว้วางใจเชื่อใจและขาดการมีส่วนร่วมทางสังคม ขาดความเคารพตนเองและผู้อื่น อันเป็นความเสื่อมถอยทางคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม

จากปัญหาดังกล่าว ได้สร้างแรงบันดาลใจในการสร้างภูมิคุ้มกันแก่ ชุมชนบ้านห้วยจั่ว ตำบลยางตลาด อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ให้มีความเข้มแข็งทางสังคมและวัฒนธรรม ด้วยการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งเรื่องการศึกษา ทักษะการทำงานและการดำเนินชีวิต สร้างสถาบันของชุมชนให้มีความเข้มแข็งเป็นพลังร่วมในการทำหน้าที่และบทบาทได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ปกป้องคุ้มครอง จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงามร่วมกันและยึดหลักผลประโยชน์ของชุมชนโดยส่วนรวม จากการใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ

1. การสนทนากลุ่ม
2. การสนทนากลุ่มย่อย
3. การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง
4. การสัมภาษณ์เชิงลึก
5. การเสวนาทางวิชาการ

พบว่า ปรากฏการณ์ทางสังคมชุมชนบ้านห้วยจั่วที่คนในชุมชนยังคงเห็นคุณค่าและยึดถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องเคารพร่วมกันมีอยู่สองประการคือ ประการแรก คนเคารพคน

โดยผ่านระดับอาวุโสทางเครือญาติซึ่งยังคงมีความเข้มแข็ง แม้เกิดปัญหาหมู่บ้านถูกแบ่งออกเป็น 2 หมู่ทำให้มีผู้ใหญ่บ้าน 2 คน เกิดความขัดแย้งกันระหว่างหมู่และแม่แต่ในหมู่เดียวกัน ท่ามกลางความขัดแย้งแต่ยังคงมีปรากฏการณ์ที่ผู้นำทางการปกครองให้ความเคารพต่อผู้นำทางธรรมชาติผ่านระดับอาวุโสทางเครือญาติ อันเป็นคุณลักษณะชุมชนการวะตะธรรม เรื่องความเคารพ ประการที่สอง คนเคารพสิ่งเหนือธรรมชาติโดยผ่านขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อ ความศรัทธา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชุมชน (ศาลปู่ตา) ที่ยังคงยึดถือสืบทอดกันมาอย่างเหนียวแน่นในงานบุญ งานประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ อันเป็นคุณลักษณะชุมชนการวะตะธรรม เรื่องความใจงาม ใจฟ่องแผ้ว ยังคงมีสัญญาณความเล็งต่อการสูญหายไปของคุณลักษณะชุมชนการวะตะธรรมสองประการนี้ค่อนข้างสูง อันความเล็งจะนำสู่ความแปรบางของชุมชน จนในที่สุดเกิดความเร้นแค้นทางจิตใจ ความดิ่งมเลื่อมถอย ลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ขาดต่อการรื้อฟื้น

แต่ด้วยคุณลักษณะสองประการของชุมชนการวะตะธรรมที่เป็นจุดแข็ง คือ ความเคารพและความใจงาม ที่ชุมชนยังคงมีอยู่จึงเกาะเกี่ยวยึดเหนี่ยวให้ชุมชนอยู่ได้ อยู่รอดและอยู่ดี ทั้งยังส่งผลให้ชุมชนเห็นค่าลงในการหากระบวนการชุมชนการวะตะธรรมที่เหมาะสมในการขับเคลื่อน หาก ไม่มีกระบวนการชุมชนการวะตะธรรมที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนแล้ว มีความเป็นไปได้ว่าจะเกิดการสูญสลายไป อย่างที่คนเคารพธรรมชาติได้สูญสลายไปแล้ว จากการสนทนาและการสนทนากลุ่มย่อยของกลุ่มเป้าหมายที่สังเคราะห์คุณลักษณะชุมชนการวะตะธรรมนั้น ได้วิเคราะห์ร่วมกันเห็นว่า กระบวนการชุมชนการวะตะธรรมที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนในชุมชนบ้านหัวจัว มีอยู่ 5 ขั้นตอนคือ

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างกลุ่มคนการวะตะธรรม

ขั้นตอนที่ 2 การสถาปนากลุ่ม

ขั้นตอนที่ 3 การออกแบบกิจกรรมกลุ่ม

ขั้นตอนที่ 4 การขับเคลื่อนกิจกรรมกลุ่ม

ขั้นตอนที่ 5 การเสริมสร้างพลังกลุ่มเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างกลุ่มคนการวตะธรรม

จากการสำรวจชุมชนบ้านห้วยจั่วและการทำแผนที่ภูมิสังคมชุมชน พบว่า มีคนในชุมชนที่เห็นคุณค่าและให้ความสำคัญเรื่องความเคารพ และเข้าใจในพุทธธรรม การวตะ 6 ซึ่งจะเห็นในการร่วมประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การอาราธนาศีลจะมีการกล่าวอาราธนาถึงพุทธการวตะ ธรรมการวตะ สังฆการวตะ ลิกขการวตะ อัปมาทการวตะ ปฏิสันถการวตะ ทุกครั้งไป จึงได้กำหนดเลือกกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนการวตะธรรมที่เหมาะสมในชุมชนจากผู้คนที่เห็นคุณค่าและให้ความสำคัญในเรื่องความเคารพเป็นเบื้องต้น จำนวน 100 คน ซึ่งประกอบด้วยพระภิกษุ จำนวน 5 รูปนักวิชาการ จำนวน 5 คน ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 10 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน ผู้แทนชุมชนจำนวน 15 คน ครู จำนวน 5 คน ชาวบ้าน จำนวน 45 คน เด็กและเยาวชน 10 คน

หลังจากเปิดเวทีเสวนากลุ่มเป้าหมายดังกล่าว พบว่า มีกลุ่มเป้าหมายที่สมัครใจเข้าร่วมในการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนการวตะธรรมที่เหมาะสมในชุมชนบ้านห้วยจั่ว จำนวน 50 คน จำนวน 20 ครอบครัว ซึ่ง ประกอบด้วยนักวิชาการ จำนวน 2 คน ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 10 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน ผู้แทนชุมชนจำนวน 5 คน ครู จำนวน 3 คน ชาวบ้าน จำนวน 20 คน เยาวชน จำนวน 5 คน กลุ่มเป้าหมายที่สมัครใจเข้าร่วมงานวิจัยได้ผ่านการเสวนา และการสนทนากลุ่มย่อย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการพุทธธรรม เรื่องการวตะ 6 อันเป็นหลักธรรมเรื่องความเคารพ เรียนรู้ฐานคิดชุมชนการวตะธรรม คือ “เคารพสิ่งสำคัญร่วมกัน สรรค์สร้างสังคมใจงาม” ซึ่งสิ่งสำคัญที่เคารพร่วมกันคือ คนเคารพคน คนเคารพธรรมชาติและคนเคารพสิ่งเหนือธรรมชาติ ทั้งยังถือว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งสำคัญที่พึงใส่ใจและปฏิบัติด้วยความเอื้ออาทรกันและแบ่งปัน โดยความหนักแน่นจริงจัง มองเห็นคุณค่าและความสำคัญแล้วปฏิบัติต่อบุคคล ต่อธรรมชาติและต่อสิ่งเหนือธรรมชาติอย่างถูกต้องและจริงใจ อีกทั้งเข้าใจว่าสังคมใจงาม หมายถึงสังคมที่ผู้คนมีสำนึกในคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่ดีงาม ใฝ่เรียนรู้ ตัดสินใจด้วยความระมัดระวังในการเสริมสร้างครอบครัวและชุมชนที่มีค่านิยมร่วมกัน โดยยึดหลักผลประโยชน์ส่วนรวม อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขระหว่างกลุ่มคน ระหว่างพื้นที่และระหว่างวัย พึ่งพาอาศัยและเอื้ออาทรเกื้อกูลกันและแบ่งปัน ภายใต้วามแตกต่างหลากหลายความคิด อีกทั้งสร้างการรับรู้ เข้าใจถึงคุณลักษณะชุมชนการวตะธรรม 8 ประการ คือ 1) มองเห็นคุณค่าและยึดถือว่สิ่งนั้นเป็นสิ่งสำคัญ 2) เข้าใจในความจริงของชีวิต 3) ยึดแนวปฏิบัติตามหลักทางศาสนา 4) ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ 5) เคารพตนเอง 6) เคารพผู้อื่น 7) การสละให้ แบ่งปันกัน 8) ใจงาม ใจผ่องแผ้ว อยู่อย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลา

เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556 – มกราคม พ.ศ. 2557 ณ ศูนย์รวมใจ ทางไท ทางธรรม ทางพอเพียง
บ้านห้วยจิ้ง ตำบลงายตลาด อำเภอเขาตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

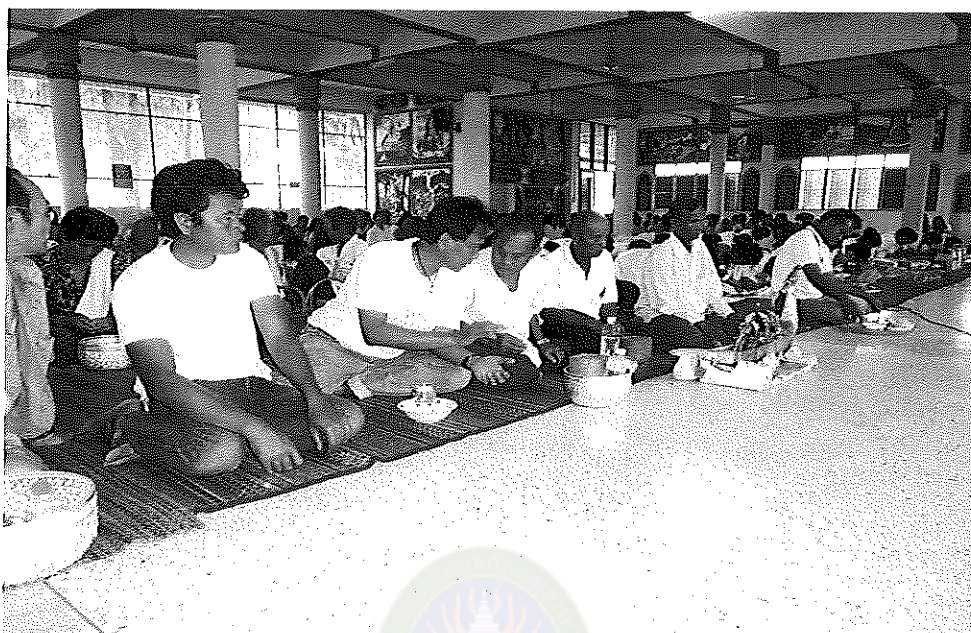
ภาพที่ 10 แสดงการหาอาหารด้วยเครื่องมือที่ปฏิบัติต่อธรรมชาติอย่างถูกต้องและจริงใจ

ภาพที่ 11 แสดงการเคารพซึ่งกันและกันผ่านพาข้าว (สำหรับอาหาร)

ขั้นตอนที่ 2 การสถาปนากลุ่มชุมชนการวตะธรรม

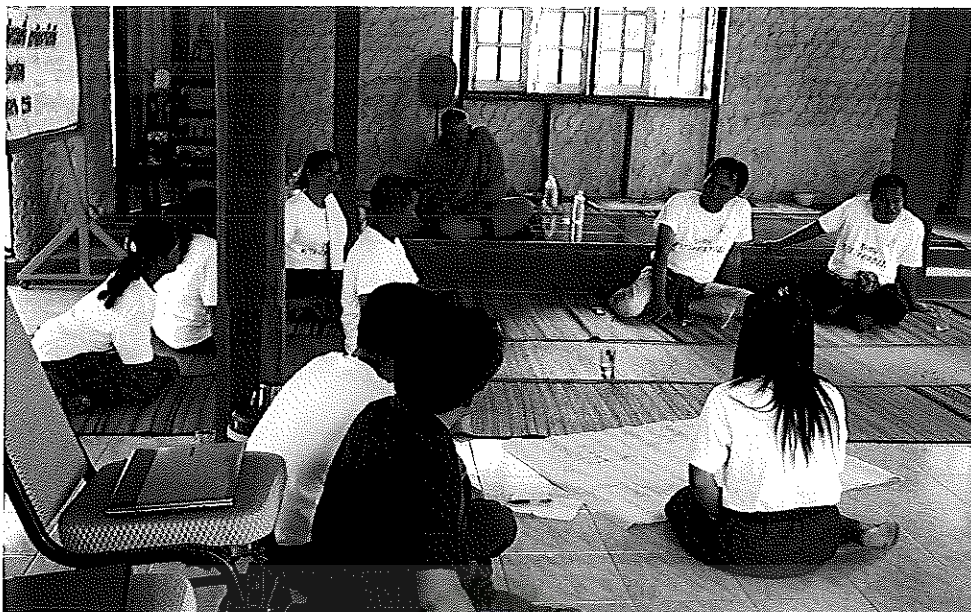
หลังจากผ่านการบ่มเพาะตามระยะเวลาในขั้นที่ 1 คือ ขั้นการสร้างคนการวตะธรรม แล้ว จากการสนทนากลุ่มย่อยกลุ่มเป้าหมายยืนยันร่วมกันว่า กลุ่มเป้าหมายมีคุณลักษณะชุมชนการวตะธรรม 8 ประการด้วยผ่านขั้นรับรู้ ขั้นทำที่ยอมรับและขั้นแสดงความเป็นเจ้าของ ชุมชนการวตะธรรม อันเป็นแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาสังคมและวัฒนธรรม ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม สร้างความสมดุลของกระบวนการพัฒนาที่คำนึงถึงผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนและสิ่งแวดล้อม สร้างสรรค์พฤติกรรมทางสังคมใหม่ที่สามารทำให้คุณค่าทั้งในเชิงแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมด้วยเพราะ 1) เป็นนวัตกรรมที่คิดริเริ่มในระดับชุมชนในการแก้ไขปัญหาความต้องการพื้นฐานของชุมชน 2) เป็นนวัตกรรมในการแก้ไขปัญหาเฉพาะพื้นที่และมีกลุ่มเป้าหมายในชุมชนและ 3) เป็นนวัตกรรมที่มุ่งหวังเปลี่ยนค่านิยมของคนในชุมชน จึงสถาปนากลุ่มชุมชนการวตะธรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกและสร้างพลังขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนการวตะธรรมที่เหมาะสมในชุมชนบ้านห้วยจ้ง โดยมีองค์กรนวัตกรรมคือ ศูนย์รวมใจ ทางไท ทางธรรม ทางพอเพียง เป็นกลไกขับเคลื่อนชุมชนการวตะธรรมร่วมกับบ้าน วัดและโรงเรียน โดยกลุ่มเป้าหมายได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการเสวนาทางวิชาการ จำนวน 1 ครั้ง การสนทนากลุ่มย่อย จำนวน 3 ครั้ง ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้พุทธธรรมเรื่องการวตะ 6 อันเป็นหลักธรรมเรื่องความเคารพ เรียนรู้ฐานคิดชุมชนการวตะธรรมคือ “เคารพสิ่งสำคัญร่วมกัน สรรค์สร้างสังคมใจงาม” สิ่งสำคัญที่เคารพร่วมกันคือ คนเคารพ คน เคารพธรรมชาติและคนเคารพสิ่งเหนือธรรมชาติ ทั้งยังถือว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งสำคัญที่พึงใส่ใจและปฏิบัติด้วยความเอื้ออาทรกันและแบ่งปัน โดยความหนักแน่นจริงจัง มองเห็นคุณค่าและความสำคัญแล้วปฏิบัติต่อบุคคล ต่อธรรมชาติและต่อสิ่งเหนือธรรมชาติอย่างถูกต้องและจริงใจ อีกทั้งเข้าใจว่าสังคมใจงาม หมายถึงสังคมที่ผู้คนมีสำนึกในคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่ดีงาม ใฝ่เรียนรู้ ตัดสินใจด้วยความระมัดระวังในการเสริมสร้างครอบครัว ชุมชนที่มีค่านิยมร่วมกัน โดยยึดหลักผลประโยชน์ส่วนรวม อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขระหว่างกลุ่มคนระหว่างพื้นที่และระหว่างวัย พึ่งพาอาศัยและเอื้ออาทรเกื้อกูลกันและแบ่งปัน ภายใต้ความแตกต่างหลากหลายความคิด เข้าใจถึงคุณลักษณะชุมชนการวตะธรรม 8 ประการตลอดระยะเวลาเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 ณ ศูนย์รวมใจ ทางไท ทางธรรม ทางพอเพียง

ภาพที่ 12 แสดงกลุ่มเป้าหมายถวายภัตตาหารก่อนการเสวนาทางวิชาการ

ภาพที่ 13 แสดงการเสวนาทางวิชาการชุมชนการวะตะธรรม

ภาพที่ 14 แสดงการสนทนากลุ่มย่อยของกลุ่มเป้าหมายและคณะผู้วิจัย

ขั้นตอนที่ 3 การออกแบบกิจกรรมกลุ่มชุมชนการวะตะธรรม

จากการวิเคราะห์ร่วมกันของกลุ่มเป้าหมาย โดยกลุ่มเป้าหมายที่เป็นตัวแทนชุมชน จำนวน 50 คนและครอบครัวต้นแบบ จำนวน 20 ครอบครัว เห็นว่า กิจกรรมกลุ่มที่จะนำสู่การสร้างคุณลักษณะชุมชนการวะตะธรรม 8 ประการนั้น เริ่มต้นที่คุณลักษณะที่เป็นจุดแข็งของคนในชุมชนที่มีคุณลักษณะชุมชนการวะตะธรรมคือ ความเคารพและความใจงาม ตามที่ได้วิเคราะห์ไว้ตอนศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมบ้านห้วยจั่ว และรื้อฟื้นคืนคุณลักษณะที่เสื่อมถอยสูญสลายไป ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติกิจกรรมระหว่างกลุ่มคน ระหว่างวัยและระหว่างพื้นที่ในเรื่องคนเคารพคน คนเคารพธรรมชาติและคนเคารพสิ่งเหนือธรรมชาติ คือ

1. กิจกรรมคุณลักษณะชุมชนการวะตะธรรม ประการที่ 1 คือ เห็นคุณค่าและยึดถือว่า สิ่งนั้นเป็นสิ่งสำคัญ ได้แก่กิจกรรมทางการเกษตรคือ การทำนาข้าวปลอดสารพิษการ อบรมหมอดิน การอบรมปุยสังคต การปลูกป่า เพื่อการขับเคลื่อนกิจกรรมทำให้กลุ่มเป้าหมายเห็นคุณค่าและยึดถือว่าธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญซึ่งที่ต้องให้ความเคารพและพึงใส่ใจ ปฏิบัติต่อธรรมชาติอย่างเอื้ออาทร ถูกต้องและจริงใจ

2. กิจกรรมคุณลักษณะชุมชนการวะตะธรรม ประการที่ 2 คือ เข้าใจในความจริงของชีวิต ได้แก่ การคืนควายสู่ท้องนาและสร้างเครือข่ายควาย การปลูกหญ้าแฝกและการ

ปรับปรุงดิน การคืนครกกระเบื้องผู้ชุมชน การเสวนาสืบสานรากเหง้าภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการขับเคลื่อนกิจกรรมทำให้กลุ่มเป้าหมายเข้าใจในความจริงของชีวิตที่ต้องดำเนินตามวิถี พึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการเกษตรพื้นบ้านที่ยั่งยืน

3. กิจกรรมคุณลักษณะชุมชนการวาระธรรม ประการที่ 3 คือ ยึดแนวปฏิบัติตามหลัก ทางศาสนาได้แก่การอบรมบ่มเพาะศีลธรรม คุณธรรม การอบรมยาเสพติด การทำบุญประเพณี วันสำคัญทางศาสนาเพื่อการขับเคลื่อนกิจกรรมทำให้กลุ่มเป้าหมาย ดำเนินวิถีชีวิต โดยยึดแนว ปฏิบัติตามหลักทางศาสนา

4. กิจกรรมคุณลักษณะชุมชนการวาระธรรม ประการที่ 4 คือ ให้ความสำคัญต่อการ เรียนรู้ได้แก่ การทำนา การเลี้ยงปลา การเลี้ยงกบ การปลูกป่า การเสวนาพัฒนาท้องถิ่นบนฐาน การเคารพคน เคารพธรรมชาติ เคารพสิ่งเหนือธรรมชาติ การเสวนาพัฒนาการทางชุมชนกับ การพัฒนาท้องถิ่น ค่ายเยาวชนเรียนรู้ชุมชนการวาระธรรมผ่านเขียน กวี ดนตรีและศิลปะ ค่ายเยาวชนถ่ายทำสารคดีและหนังสือ ค่ายเยาวชนคนวรรณกรรมสังคมสีเขียว เพื่อการ ขับเคลื่อนกิจกรรมทำให้กลุ่มเป้าหมาย ดำเนินชีวิต โดยให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ทุกทั้งการ เรียนรู้ระหว่างกลุ่มคน ระหว่างวัยและระหว่างพื้นที่ โดยถือเอาการเรียนรู้ทั้งในและนอกระบบ อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

5. กิจกรรมคุณลักษณะชุมชนการวาระธรรม ประการที่ 5 คือ เคารพตนเอง ได้แก่ การอบรมอาสาป้องกันภัยพลเรือน (อปพร.) การอบรมบ่มเพาะศีลธรรม คุณธรรม การเสวนา ครอบครัวยุคใหม่เข้มแข็งด้วยผู้นำ การทำนา ปลูกผัก ปลอดภัยสารเคมีที่เป็นพิษอย่างสุจริต เพื่อการ ขับเคลื่อนกิจกรรมทำให้กลุ่มเป้าหมาย ดำเนินชีวิตด้วยการเคารพตนเอง

6. กิจกรรมคุณลักษณะชุมชนการวาระธรรม ประการที่ 6 คือ เคารพผู้อื่น ได้แก่ การเสวนาแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาท้องถิ่น การเสวนาทางวิชาการชุมชนการวาระธรรมบนฐาน การวาระ 6 การอบรมทดสอบคุณค่าของดิน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้มาเยือน เครื่องช่วย เกษตรยั่งยืน เครื่องช่วยศิลปินครูบ้านป่า สลา คุณวุฒิ เครื่องช่วยศิลปินบ้านนอก (วสุ หัวหาญ) เครื่องช่วยสื่อวิทยุชุมชน เครื่องช่วยควาย เครื่องช่วยนักเขียน เพื่อการขับเคลื่อนกิจกรรมทำให้ กลุ่มเป้าหมาย ดำเนินวิถีชีวิตด้วยการเคารพผู้อื่น อย่างจริงจังและเท่าเทียม

7. กิจกรรมคุณลักษณะชุมชนการวาระธรรม ประการที่ 7 คือ การสละให้ แบ่งปันกัน ได้แก่การปลูกผักด้วยรักและแบ่งปันพันธุ์ การเลี้ยงไก่ดำปันพันธุ์ การลงแขกเกี่ยวข้าว นวดข้าว เครื่องช่วยควายแบ่งปัน เครื่องช่วยปันพันธุ์ข้าว เครื่องช่วยเกษตรทฤษฎีใหม่ได้องค์สมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัว เครือข่ายความเป็นธรรม เพื่อการขับเคลื่อนกิจกรรมทำให้กลุ่มเป้าหมาย ดำเนินวิถีชีวิตด้วยการสละให้อื้ออาหารและแบ่งปันกัน

8. กิจกรรมคุณลักษณะชุมชนการวะตะธรรม ประการที่ 8 คือ ใจงาม ได้แก่การปลูกผักด้วยรักและแบ่งปันพันธุ์ การเลี้ยง ไก่ดำปันพันธุ์ การลงแขกเกี่ยวข้าว นวดข้าว เครือข่ายควายแบ่งปัน เครือข่ายปันพันธุ์ข้าวเครือข่ายความเป็นธรรมเครือข่ายครอบครัวบ่มเพาะศีลธรรม คุณธรรม เครือข่ายค่ายจิตอาสา เครือข่ายคนพอเพียง เครือข่ายคนฮักถิ่น เพื่อการขับเคลื่อนกิจกรรมทำให้กลุ่มเป้าหมายดำเนินวิถีชีวิตด้วยความมีใจงาม

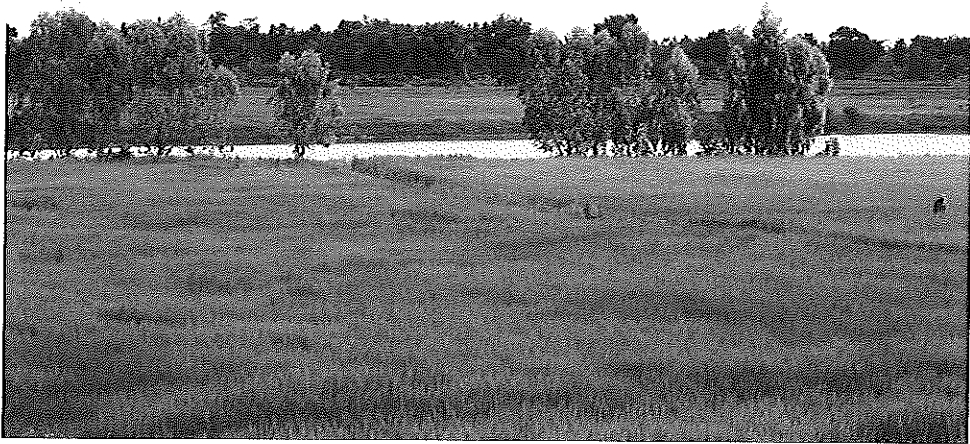
ภาพที่ 15 แสดงคณะผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมายร่วมออกแบบกิจกรรมกลุ่ม

จากการวิเคราะห์ออกแบบกิจกรรมชุมชนการวะตะธรรมที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนในชุมชนบ้านหัวจัวของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นตัวแทนชุมชนและครอบครัวต้นแบบและคณะผู้วิจัย ในช่วงระยะเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 ด้วยการเสวนากลุ่มและสนทนากลุ่มย่อยจนได้กิจกรรมที่มุ่งรื้อฟื้นคืนคุณลักษณะชุมชนการวะตะธรรมที่เสื่อมถอยและสูญสลายไป อีกทั้งเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะชุมชนการวะตะธรรมที่เป็นจุดแข็ง 2 ประการ คือ การมีความเคารพและความมีใจงาม เพื่อทำการขับเคลื่อนในขั้นต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 การขับเคลื่อนชุมชนการเกษตรที่เหมาะสมในชุมชนบ้านห้วยจั่ว

หลังกลุ่มเป้าหมายออกแบบกิจกรรมชุมชนการเกษตรที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนในชุมชนบ้านห้วยจั่ว ที่มุ่งรื้อฟื้นคืนคุณลักษณะชุมชนการเกษตรที่เหมาะสมที่สูญสลายไป อีกทั้งเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะชุมชนการเกษตรที่เหมาะสมที่เป็นจุดแข็ง 2 ประการ คือการมีความเคารพและควมมีใจงาม บนฐานหลักพุทธธรรมเรื่องความเคารพ และฐานคิดชุมชนการเกษตร คือ “เคารพสิ่งสำคัญร่วมกัน สรรค์สร้างสังคมใจงาม” สิ่งสำคัญที่เคารพร่วมกันคือ คน เคารพคน คนเคารพธรรมชาติและคนเคารพสิ่งเหนือธรรมชาติและสังคมใจงามที่ผู้คนมีสำนึกในคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่ดีงาม ใฝ่เรียนรู้ ตัดสินใจด้วยความระมัดระวังในการเสริมสร้างครอบครัวและชุมชนที่มีค่านิยมร่วมกัน โดยยึดหลักผลประโยชน์ส่วนรวม อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ระหว่างกลุ่มคน ระหว่างพื้นที่และระหว่างวัย พึ่งพาอาศัยและเอื้ออาทรเกื้อกูลกันและแบ่งปัน ภายใต้ความแตกต่างหลากหลายความคิด จากการเสวนา กลุ่มเป้าหมายที่ยังคงสมัครใจเข้าขับเคลื่อนกิจกรรมประกอบด้วย ตัวแทนชุมชน จำนวน 30 คนและครอบครัวต้นแบบ จำนวน 8 ครอบครัว ได้กำหนดระยะเวลาการขับเคลื่อนในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2557 ดังนี้

1. การขับเคลื่อนกิจกรรมคุณลักษณะชุมชนการเกษตร ประการที่ 1 คือ เห็นคุณค่าและยึดถือว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งสำคัญ ได้แก่ กิจกรรมทางการเกษตร คือ การทำนาข้าวปลอดสารพิษ ในช่วงเดือนมกราคม - เมษายน พ.ศ. 2557 การอบรมหมอดิน การอบรมนุ้ยสั่งตัด การปลูกป่า ช่วงเดือนมกราคม พ.ศ. 2557 ในการขับเคลื่อนกิจกรรมดังกล่าว กลุ่มเป้าหมายวิเคราะห์ร่วมกันถึงคุณค่าที่เกิดจากการขับเคลื่อนกิจกรรมว่า เป็นการชี้ให้เห็นถึงคุณค่าและยึดถือว่าธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่ต้องให้ความเคารพและพึงใส่ใจ ปฏิบัติต่อธรรมชาติอย่างเอื้ออาทรถูกต้องและจริงใจ เพราะหากสูญเสียความสมดุลทางธรรมชาติแล้ว ในที่สุดธรรมชาติจะลงโทษคนในชุมชนเอง ไม่ว่าจะเป็นฤดูกาลผลิตเคลื่อน ผลผลิตตกต่ำ ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ สุขภาวะสูญสิ้น เป็นต้น

ภาพที่ 16 แสดงการทำนาข้าวอินทรีย์ของกลุ่มเป้าหมาย

2. การขับเคลื่อนกิจกรรมคุณลักษณะชุมชนการเกษตรกรรม ประการที่ 2 คือ
 เข้าใจความเป็นจริงของชีวิตได้แก่ การปลูกหญ้าแฝกและการปรับปรุงดิน ในช่วงเดือน
 มกราคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 การเสวนาสืบสานรากเหง้าภูมิปัญญาท้องถิ่น ในช่วง
 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 การคืนควายคู่ท้องนาและสร้างเครือข่ายควาย การคืนครกกระเดื่อง
 คู่ชุมชน ในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2557 ในการขับเคลื่อนกิจกรรมดังกล่าวกลุ่มเป้าหมาย
 ได้วิเคราะห์ร่วมกันถึงคุณค่าที่เกิดจากการขับเคลื่อนกิจกรรมว่าเป็นการชี้ให้เห็น ให้เข้าใจ
 ในความจริงของชีวิตที่ต้องดำเนินตามวิถีพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและ
 วัฒนธรรมชุมชนเป็นการเกษตรที่ยั่งยืน

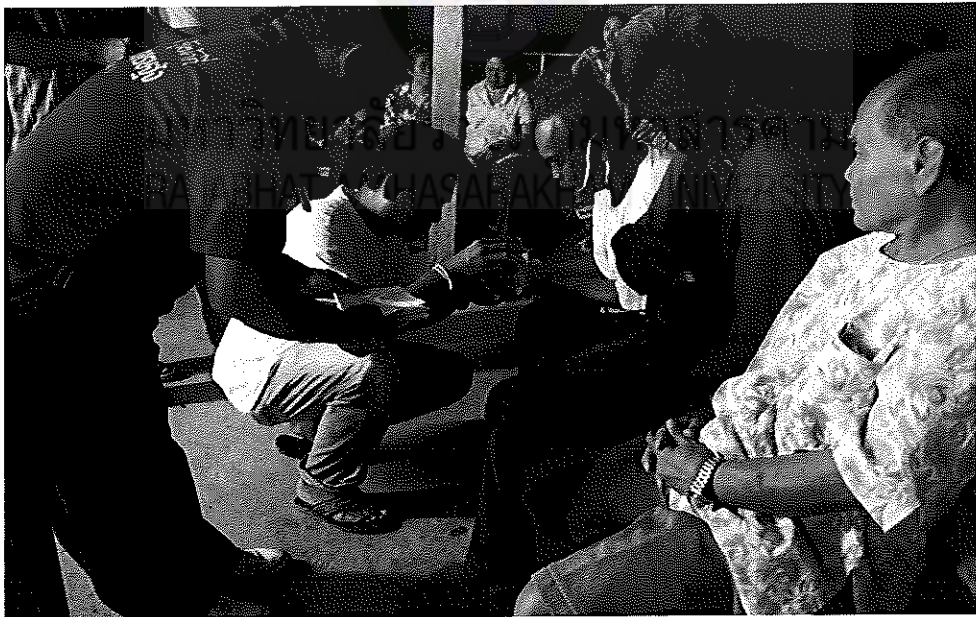

ภาพที่ 17 แสดงการปลูกหญ้าแฝกและการปรับปรุงดินของกลุ่มเป้าหมายและ
กลุ่มเยาวชนค่าย

3. การขับเคลื่อนกิจกรรมคุณลักษณะชุมชนการวะตะธรรม ประการที่ 3 คือ ยึดแนวปฏิบัติตามหลักทางศาสนา ได้แก่การอบรมบ่มเพาะศีลธรรม คุณธรรม ในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2557 การอบรมยาเสพติด ในช่วงเดือนเมษายน พ.ศ. 2557 การทำบุญประเพณีวันสำคัญทางศาสนา ในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2557 ในการขับเคลื่อนกิจกรรมกลุ่มเป้าหมายได้วิเคราะห์ร่วมกันถึงคุณค่าที่เกิดจากการขับเคลื่อนกิจกรรมว่าเป็นการชี้ให้เห็นการดำเนินวิถีชีวิตโดยยึดแนวปฏิบัติตามหลักทางศาสนาที่ถือเอากฎเกณฑ์ทางศีลธรรม หาใช่กฎเกณฑ์ทางกฎหมายหรือทางปกครอง ถูกผิด ชั่วดี ความเที่ยงแท้ ยุติธรรมเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่โดยธรรมชาติ หาใช่การขีดเขียนหรือปรุงแต่งขึ้นมา

ภาพที่ 18 แสดงการทำบุญประเพณีวันสำคัญทางศาสนาของกลุ่มเป้าหมาย

ภาพที่ 19 แสดงกลุ่มเป้าหมายรดน้ำ ขอขมาและขอพรผู้นำชุมชน ประเพณี
สงกรานต์

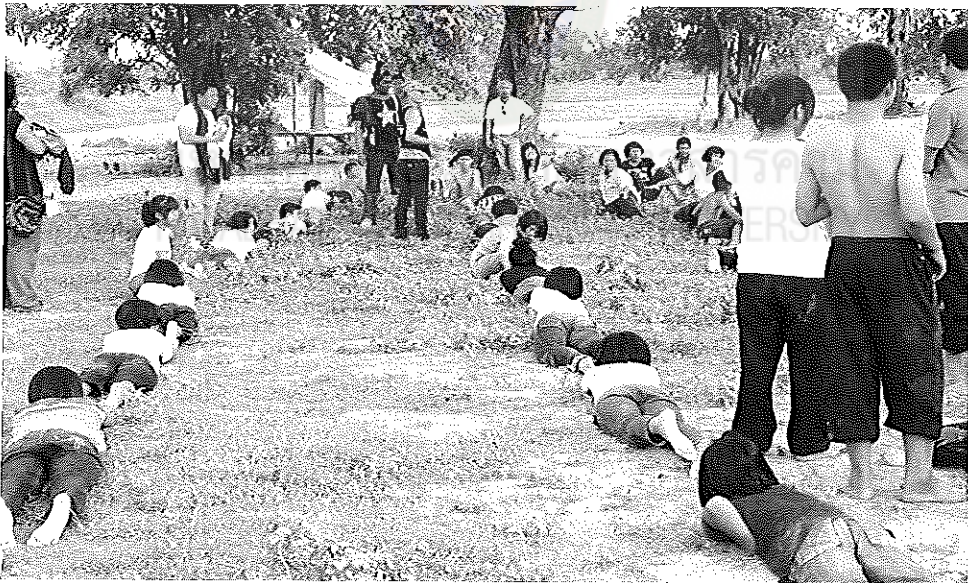
4. การขับเคลื่อนกิจกรรมคุณลักษณะชุมชนการละคร ประการที่ 4 คือให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ ได้แก่ การทำนา การเลี้ยงปลา เลี้ยงเป็ด การเลี้ยงกบ การปลูกป่า ในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2557 การเสวนาพัฒนาการทางสังคมกับการพัฒนาท้องถิ่น โดยวิทยากรนายยืนยง โอภากุล (แอ๊ด คาราบาว) ในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2557 ถ่ายเขวชนคนวรรณกรรม ในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2557 ถ่ายเขวชนถ่ายทำสารคดีและหนังสือ ค่ายสังคมสีเขียว ในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2557 การเสวนาพัฒนาท้องถิ่นบนฐานการเคารพคน โดยวิทยากรอาจารย์ศทาวุธ ทองไทย (ไข่ม มาลีฮวนน่า) ในช่วงเดือนเมษายน พ.ศ. 2557 ถ่ายเขวชนเรียนรู้ชุมชนการละครผ่านเจียน กวี คนตรีและศิลปิน ในช่วงเดือนเมษายน พ.ศ. 2527 ในการขับเคลื่อนกิจกรรมกลุ่มเป้าหมายวิเคราะห์ร่วมกันถึงคุณค่าที่เกิดจากการขับเคลื่อนกิจกรรมว่าเป็นการชี้ให้เห็น การดำเนินชีวิตโดยให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ อีกทั้งทั้งการเรียนรู้ระหว่างกลุ่มคน ระหว่างวัยและระหว่างพื้นที่ โดยถือเอาการเรียนรู้ทั้งในและนอกระบบอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ภาพที่ 20 แสดงการเสวนา “พัฒนาการทางสังคมกับการพัฒนาท้องถิ่น”
โดยวิทยากร ดร.ยืนยง โอภากุล (แอ๊ด คาราบาว)

ภาพที่ 21 แสดงการเสวนา "พัฒนาท้องถิ่นบนฐานการเคารพคน"
โดยอาจารย์ศทาวุธ ทองไทย (ไข่มาลีชวนน่า)

ภาพที่ 22 แสดงค่ายเยาวชนคนวรรณกรรม "การเรียนรู้ ระดมสมอง"
ผ่านเกมส์ต่อความยาว

5. การขับเคลื่อนกิจกรรมคุณลักษณะพหุชนภาวะระดัชมรรคม ประการที่ 5 คือ
เคารพตนเองได้แก่ การอบรมอาสาป้องกันภัยพลเรือน (อปพร.) ในช่วงเดือนมกราคม พ.ศ.
2557 การอบรมบ่มเพาะศีลธรรม คุณธรรม ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 การเสวนา

ครอบครัวเข้มแข็งด้วยผู้นำ ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 การทำนา ปลูกผักปลอดสารเคมีที่เป็นพืชอย่างสุจริต ในเดือนมกราคมถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2557 ในการขับเคลื่อนกิจกรรมดังกล่าวทำให้กลุ่มเป้าหมายวิเคราะห์ร่วมกันถึงคุณค่าที่เกิดจากการขับเคลื่อนกิจกรรมว่าเป็นการชี้ให้เห็นการดำเนินชีวิตด้วยการเคารพตนเอง ซึ่งเป็นการเริ่มต้นที่ตนและผ่านการหาเลี้ยงครอบครัวด้วยความดี มีความอดทน เข้มแข็งและเป็นผู้นำ จึงเป็นการเคารพตนเอง

6. การขับเคลื่อนกิจกรรมคุณลักษณะชุมชนการวะตะธรรม ประการที่ 6 คือ เคารพผู้อื่น ได้แก่ การเสวนาแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาท้องถิ่น ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 การเสวนาทางวิชาการชุมชนการวะตะธรรมบนฐานการวะตา 6 ในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2557 การอบรมทดสอบคุณค่าของดิน ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2557 เครื่องมือสื่อวิทยุชุมชน เครื่องข่ายควาย เครื่องข่ายนักเขียน ในช่วงเดือนเมษายน พ.ศ. 2557 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้มาเยือน ท่านดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ในช่วงเดือนเมษายน พ.ศ. 2556 และดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ดร.ลลิต ถนอมสิงห์ ในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2557 เครื่องข่ายเกษตรยั่งยืน เครื่องข่ายศิลปินครูบ้านป่า สลา คุณวุฒิ ในช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2556 เครื่องข่ายศิลปินบ้านนอก (วสุ หัวหาญ) ในช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ในการขับเคลื่อนกิจกรรมดังกล่าวกลุ่มเป้าหมายวิเคราะห์ร่วมกันถึงคุณค่าที่เกิดจากการขับเคลื่อนกิจกรรมว่าเป็นการชี้ให้เห็นการดำเนินวิถีชีวิตด้วยการเคารพผู้อื่น อย่างจริงจังและเท่าเทียม

ภาพที่ 23 ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เข้มชม แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชน และกลุ่มเป้าหมาย

ภาพที่ 24 ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล และ ดร.ลลิต ถนอมสิงห์ เยี่ยมชม
แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนและกลุ่มเป้าหมาย

7. การขับเคลื่อนกิจกรรมคุณลักษณะชุมชนการระดมทรัพยากร ประการที่ 7 คือ การสละให้ แบ่งปันกัน ได้แก่การปลูกผักด้วยรักและแบ่งปัน ในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2557 เครื่องข่ายควายแบ่งปัน เครื่องข่ายปันพันธุ์ข้าว ในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2557 เครื่องข่ายเกษตรทฤษฎีใหม่ เครื่องข่ายความเป็นธรรม ในช่วงพฤษภาคม พ.ศ. 2557 เครื่องข่ายควายแบ่งปัน ในช่วงเดือนเมษายน พ.ศ. 2557 เครื่องข่ายเกษตรทฤษฎีใหม่ ในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2557 เครื่องข่ายสร้างความเป็นธรรม ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2557 การลงแขกเกี่ยวข้าว นวดข้าว ในช่วงพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2556 การเลี้ยงไก่ดำปันพันธุ์เริ่มเมษายน พ.ศ. 2556 ในการขับเคลื่อนกิจกรรมดังกล่าวกลุ่มเป้าหมายวิเคราะห์ร่วมกันถึงคุณค่าจากการขับเคลื่อนกิจกรรมว่าเป็นการชี้ให้เห็น การดำเนินวิถีชีวิตด้วยการสละให้ เอื้ออาทรและแบ่งปันกัน

ภาพที่ 25 แสดงการปลูกผักแบ่งปันพันธุ์ของกลุ่มเป้าหมาย

8. การขับเคลื่อนกิจกรรมคุณลักษณะชุมชนการวะตะธรรม ประการที่ 8 คือ ใจงาม ได้แก่การปลูกผักด้วยรักและแบ่งปันพันธุ์ ในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2557 เครือข่ายควายแบ่งปัน เครือข่ายปันพันธุ์ข้าวในช่วงเดือนเมษายน พ.ศ. 2557 เครือข่ายความเป็นธรรม ในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2557 เครือข่ายครอบครัวบ่มเพาะศีลธรรม คุณธรรม เครือข่ายจิตอาสา ในช่วงเดือนเมษายน พ.ศ. 2557 เครือข่ายคนพอเพียง เครือข่ายคนฮักถิ่นในช่วงเดือนเมษายน พ.ศ. 2557 การเลี้ยงไก่ดำปันพันธุ์ เริ่มเดือนเมษายน พ.ศ. 2556 ในการขับเคลื่อนกิจกรรมดังกล่าวกลุ่มเป้าหมายได้วิเคราะห์ร่วมกันถึงคุณค่าที่เกิดจากการขับเคลื่อนกิจกรรมว่าเป็นการชี้ให้เห็น การดำเนินวิถีชีวิตด้วยความมีใจงาม

ภาพที่ 26 แสดงกลุ่มชุมชนการวาระธรรม เบิกบาน ม่วนซื่นประเพณี
สงกรานต์ที่ศูนย์รวมใจ ทางไท ทางธรรม ทางพอเพียง

ภาพที่ 27 แสดงกลุ่มชุมชนการวาระธรรม เบิกบาน ม่วนซื่นประเพณี
สงกรานต์ที่ศูนย์รวมใจ ทางไท ทางธรรม ทางพอเพียง

จากการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนการวาระธรรมที่เหมาะสมในชุมชนบ้านห้วยจั่ว ตลอดระยะเวลาตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2557 พบว่า กลุ่มเป้าหมาย มีความพึงพอใจในคุณค่าที่เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนกิจกรรมด้วยพฤติกรรมเชิงประจักษ์ โดยชี้วัดได้จากพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของกลุ่มที่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ด้วยการดำเนินวิถีชีวิต ที่เข้าถึงคุณลักษณะ 8 ประการของชุมชนการวาระธรรม คือ

1. การเห็นคุณค่าและยึดถือธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญ ด้วยการหันกลับมาทำนาข้าวอินทรีย์ ปลูกผักปลอดสารพิษ ผลิตอาหารปลอดภัยในชุมชน
2. เข้าใจความเป็นจริงของชีวิตที่เป็นวิถีชุมชนแบบร่วมสมัย ไม่วิ่งตามสมัยใหม่หรือความทันสมัยที่ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมและวัฒนธรรม ลดค่าใช้จ่ายในครอบครัวด้วยการปลูกทุกอย่างที่กินได้และกินทุกอย่างที่ปลูก ยึดหลักไม่ซื้อเท่ากับขาย ไม่จ่ายเท่ากับออม
3. ผู้คนในชุมชนดำเนินวิถีชีวิตตามแนวทางหลักศาสนา ด้วยการถือศีล 5 เป็นประจำ และปฏิบัติธรรมทุกวันธรรมสวนะ เข้าใจในบุญกิริยา 3 มากขึ้น ด้วยการปฏิบัติทาน ศีลและภาวนาพร้อม ๆ กัน โดยไม่ขาดสิ่งใด
4. ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ ด้วยมีความกระตือรือร้นในการอบรมทั้งทางวิชาการ และปฏิบัติในอาชีพหลัก และอาชีพเสริมใหม่ ๆ โดยไม่หวังค่าตอบแทนการเดินทางและยอมสละเวลาหาเงินเลี้ยงชีพเพื่อเข้ารับความรู้ใหม่ ๆ
5. เคารพตนเอง ด้วยเห็นคุณค่า ศรัทธาในตน ไม่ถูกดูแคลนตนเอง กล้าเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่ดี จากเคยดื่มสุราอย่างขาดการยั้งคิดจนไม่สามารถครองสติ ไม่ตกเป็นทาสอบายมุข กล้าเป็นผู้นำและรับผิดชอบครอบครัว
6. เคารพผู้อื่น จากการที่เคยเอาตนเองเป็นศูนย์กลางความถูกต้อง ไม่รับฟังความคิดเห็นผู้อื่น กลับมีท่าทีลุ่มลึกแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นและยึดเอาความคิดเห็นคนข้างมากเป็นที่ยุติ ลดความเป็นปัจเจก
7. มีการสละให้ จากเคยเห็นแก่ตนแต่ถ่ายเดียว มีการปลูกผักแบ่งปัน ตักแบ่งกับข้าวส่งข้างบ้าน
8. มีใจงาม ใจฟ่องแผ้ว ไม่คิดริษยาให้ร้ายผู้อื่น ยินดีกับความสำเร็จของผู้อื่นแม้ไม่ได้เกี่ยวข้องกับตน คอยหนุนช่วยและให้กำลังใจแก่ผู้ด้อยโอกาสและทุกข์ยาก จนเป็นที่ยกย่องของคนในครอบครัวก่อเกิดภูมิคุ้มกันต่อปัญหาทางสังคมและวัฒนธรรมขึ้นจากเดิมที่เคยอ่อนแอและเปราะบางต่อปัญหาทั้งในระดับบุคคล ครอบครัวและชุมชน

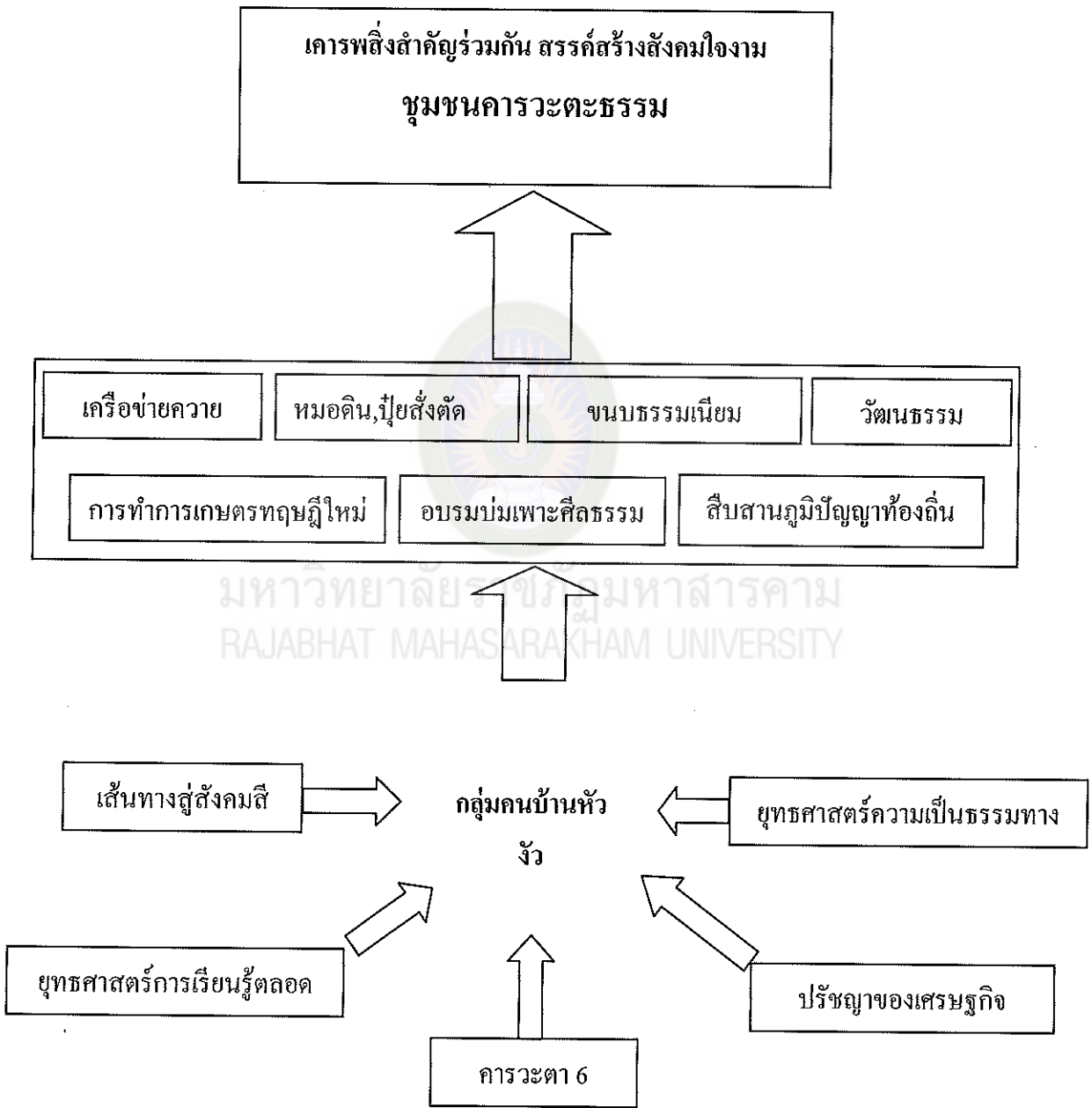
ขั้นที่ 5 เสริมสร้างพลังกลุ่มเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน

จากผู้วิจัยสังเกตการณ์ร่วม จากเวทีเสวนากลุ่มเป้าหมายและจากการขับเคลื่อนกิจกรรมของกลุ่มเป้าหมายนั้น ผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมายที่เป็นตัวแทนชุมชนจำนวน 30 คน และครอบครัวต้นแบบจำนวน 8 ครอบครัว รวมจำนวน 50 คน ที่ยังคงร่วมกันขับเคลื่อนต่อมาจนถึงระยะหลังสุด จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยเจ้าอาวาสวัด นายพิชัย นระแสน (ปราชญ์ชาวบ้าน) นายรส จำปารัตน์ (กระเจ้าหรือผู้นำทางพิธีกรรมและทางศาสนา) นางโฮม จำปารัตน์ (ปราชญ์ชาวบ้าน) นายเดือน สีเสมอ (ปราชญ์ชาวบ้าน) นางวิภาพร ผลเรือง (ปราชญ์และครูโรงเรียนบ้านห้วยจวีวิทยาการ) นางยุพิน พัฒนชัย (ปราชญ์และผู้นำชาวบ้าน) นายสันติ นางสุภาภรณ์ ภูบุญมา (ผู้นำชาวบ้าน) ได้วิเคราะห์ร่วมกันยืนยันถึงคุณลักษณะ 8 ประการของชุมชนการะตะธรรม ที่กลุ่มเป้าหมายมีมากถึงร้อยละ 80 นั้น ยังต้องเสริมสร้างพลัง เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนการะตะธรรมให้กับกลุ่ม ดังนั้น ในขั้นนี้จึงจัดเวทีเรียนรู้ร่วมกัน ในช่วงเดือนมิถุนายนถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2557 ทั้งในกลุ่มเป้าหมายเดิมและเครือข่ายที่มีจำนวนมากขึ้นกว่ากลุ่มเป้าหมายเดิม เป็นกลุ่มเป้าหมายที่เป็นตัวแทนชุมชนจำนวน 78 คน และครอบครัวต้นแบบ จำนวน 12 ครอบครัวในชุมชนบ้านห้วยจวี อีกทั้งกลุ่มเป้าหมายเครือข่ายในชุมชนบ้านฮ่องฮี จำนวน 100 คน และเครือข่ายในชุมชนบ้านดอนยุง จำนวน 100 คน ซึ่งตั้งอยู่ในตำบลยางตลาด อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยแบ่งเวทีออกเป็น 3 เวที คือ

1. เวทีชุมชนบ้านห้วยจวี จำนวน 78 คน
2. เวทีชุมชนบ้านฮ่องฮี จำนวน 100 คน
3. เวทีชุมชนบ้านดอนยุง จำนวน 100 คน

จากเวทีการเรียนรู้ร่วมกันทั้ง 3 เวที กลุ่มเป้าหมายได้เรียนรู้ร่วมกันระหว่างกลุ่มคนระหว่างวัย และระหว่างพื้นที่ อันเป็นการสร้างพลังในการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคน 3 วัย คือคนวัยสูงอายุ คนวัยกลางคนและคนวัยเด็กและเยาวชน นอกจากเวทีชุมชน 3 เวที ยังมีอีกเวทีหนึ่งที่เป็นการสร้างพลังในการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคน 3 วัยในชุมชนบ้านห้วยจวี โดยมีกลุ่มเป้าหมายจำนวน 50 คนผ่านงานศิลปะ เพลง ดนตรี บนเนื้อหาที่เป็นฐานคิดของชุมชนการะตะธรรม “เคารพสิ่งสำคัญร่วมกัน สรรค์สร้าง สังคมใจงาม “ จากการประเมินของกลุ่มเป้าหมายร่วมกับผู้วิจัย พบว่า กระบวนการเสริมสร้างพลังเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2557 นั้นได้บรรลุถึงการสร้างพลังในการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีพลังยิ่ง ระหว่างกลุ่มเป้าหมายและเครือข่าย สร้างความรับรู้ เข้าใจ ความเป็นเจ้าของ

อย่างมีจิตสำนึกและมีพลังในการเข้าร่วมขับเคลื่อนคุณลักษณะ 8 ประการและฐานคิด
 ของชุมชนการวตะธรรมด้วยดี จนก่อเกิดกลุ่มเยาวชนชุมชนการวตะธรรมขึ้น
 จำนวน 42 คน ในการเข้าร่วมเป็นกลุ่มเป้าหมายในการขับเคลื่อนชุมชนการวตะธรรม
 ในชุมชนบ้านหัวจัว อีกทั้งยังจะเข้าร่วมขับเคลื่อนในการขยายเครือข่ายสู่ชุมชนพื้นที่อื่น

แผนภาพที่ 3 แสดงการสังเคราะห์กระบวนการชุมชนการวตะธรรม

ข้อสรุป ชุมชนการวาระธรรมเกิดจากการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม พบว่าสังคมไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงไปในทุกด้านอย่างรวดเร็ว มีสัญญาณบ่งบอกว่าคนเริ่มเสื่อมถอยคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่ดีงาม ความสัมพันธ์กับครอบครัวลดลงสร้างพื้นที่ส่วนตัวมากขึ้น นำไปสู่ความแตกแยกในครอบครัวและการมีส่วนร่วมในสังคมลดลง อันเกิดจากคนขาดภูมิคุ้มกันทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ผู้คนขาดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทั้งเรื่องการศึกษา ทักษะการทำงานและการดำเนินชีวิต สถาบันของชุมชนขาดความเข้มแข็งเป็นพลังร่วมในการทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและยึดหลักผลประโยชน์ของชุมชน โดยส่วนรวม จากเวทีชุมชนบ้านห้วยจิ้งจอกตั้งชุมชนการวาระธรรม เพื่อเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนเข้มแข็ง โดยการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมชุมชนการวาระธรรมที่มีอยู่ทั้งในอดีตและปัจจุบันศึกษากระบวนการชุมชนการวาระธรรมที่เหมาะสมในชุมชนบ้านห้วยจิ้งจอก ตำบลยางตลาด อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์และศึกษาการนำกระบวนการชุมชนการวาระธรรมที่เหมาะสมไปเรียนรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่อื่นต่อไป ดังได้ข้อค้นพบดังกล่าว

การนำชุมชนการวาระธรรมเรียนรู้กับชุมชนพื้นที่อื่น

ลักษณะเด่นของชุมชนการวาระธรรม

ชุมชนการวาระธรรม เป็นกระบวนการเรียนรู้ใหม่ของคนกลุ่มหนึ่งในการดำเนินชีวิตที่มีฐานคิด "เคารพสิ่งสำคัญร่วมกัน สรรค์สร้างสังคมใจงาม" และมีคุณลักษณะ 8 ประการ คือ

- 1) มองเห็นคุณค่าและยึดถือว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งสำคัญ
- 2) เข้าใจในความจริงของชีวิต
- 3) ยึดแนวปฏิบัติตามหลักทางศาสนา
- 4) ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้
- 5) เคารพตนเอง
- 6) เคารพผู้อื่น
- 7) มีการสละให้และ
- 8) มีใจงาม ใจช่องแฉ่ว

ทั้งจากการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมบ้านห้วยจิ้งจอกที่มีอยู่ทั้งในอดีตและปัจจุบัน พบว่า ในอดีตผู้คนในชุมชนบ้านห้วยจิ้งจอกดำเนินวิถีชีวิตตามฐานคิดชุมชนการวาระธรรม คือ คนเคารพคน คนเคารพธรรมชาติและคนเคารพสิ่งเหนือธรรมชาติ อีกทั้งยังดำเนินวิถีชีวิตตามคุณลักษณะ 8 ประการของชุมชนการวาระธรรม แต่ในปัจจุบันนั้น เวทีสนทนา กลุ่มเป้าหมายที่ขับเคลื่อนกิจกรรมชุมชนการวาระธรรมที่เหมาะสม เห็นพ้องกันว่า ผู้คนในชุมชนดำเนินวิถีชีวิตตามฐานคิดชุมชนการวาระธรรมเพียง คนเคารพคน คนเคารพสิ่งเหนือธรรมชาติ ส่วนคนเคารพธรรมชาติได้สูญสลายไปและยังดำเนินวิถีชีวิตตามคุณลักษณะ 8 ประการเพียงแค่ 4 ประการ คือ

1. มีใจงาม ใจฟ่องแผ้ว คือ เชื่อในสังคมที่ดีงามของมนุษย์ซึ่งจะเจริญงอกงามขึ้นได้ ด้วยมีเหตุผล ความจริง ความงดงามและกฎธรรมดแห่งเหตุและผล
2. มีการสละให้ คือ การอยู่ครองเรือนด้วยใจที่ปราศจากตระหนี่ ยินดีกับการให้ การเฉลี่ยเจือจานและแบ่งปันแก่ผู้ที่ตนรักและผู้ที่เร้นแค้น
3. เคารพตนเอง คือ ด้วยมีความดี ความเข้มแข็งและมีวิถีชีวิตตามธรรมดาแห่งธรรมชาติ ในการสร้างตน ครอบครัวและชุมชน
4. เคารพผู้อื่น คือ ด้วยความเคารพในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแบ่งปันความรู้แก่ผู้อื่น จากการนำจุดแข็งที่มีอยู่ในชุมชนบ้านหัวงัวมาสร้างกระบวนการชุมชนการวะตะธรรมที่เหมาะสมขับเคลื่อนกิจกรรมให้ผู้คนในชุมชนดำเนินวิถีชีวิตตามฐานคิดและคุณลักษณะของชุมชนการวะตะธรรม พบว่า ผู้คนในชุมชนมีความรับรู้ มีท่าทีตอบรับแสดงความเป็นเจ้าของอย่างมีจิตสำนึกและมีพลัง แม้จุดแข็งในเรื่องการเคารพสิ่งสำคัญร่วมกันเป็นเรื่องยากต่อความเข้าใจมากกว่าความมีใจงาม ซึ่งเข้าใจง่าย มองเห็นและรับรู้ได้โดยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ แต่หากมองลึกลงไปจะเห็นเบื้องหลังความใจงามคือการเคารพสิ่งสำคัญร่วมกัน เพราะถ้าปราศจากการเคารพสิ่งสำคัญร่วมกัน ความใจงามก็ยากจะปรากฏได้ จากการวิเคราะห์ร่วมกันของกลุ่มเป้าหมาย พบว่า การนำชุมชนการวะตะธรรมเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนพื้นที่อื่นเป็นการเชื่อมโยงในการเรียนรู้ โดยเรียนรู้ได้ด้วยเชิงประจักษ์ในพฤติกรรม ผ่านกิจกรรมหลักในการเรียนรู้ร่วมกัน 2 ทาง คือ การนำชุมชนการวะตะธรรมไปเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนพื้นที่อื่นและชุมชนพื้นที่อื่นมาเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนการวะตะธรรม

ผลของการนำชุมชนการวะตะธรรมไปเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนพื้นที่อื่น

1. การนำชุมชนการวะตะธรรมไปเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนบ้านสองฮี ตำบลยางตลาด อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

ประเด็นสำคัญคือ “เศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชนการวะตะธรรม” ชุมชนนี้มีการเข้าร่วมประกวดเศรษฐกิจพอเพียงระดับอำเภอ จากเวทีเสวนา กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 100 คน ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นสำคัญ โดยมองผ่านกิจกรรมในระดับครอบครัว กลุ่มเป้าหมาย ร้อยละ 80 เห็นว่า การทำการเกษตรตามแนวปรัชญาทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงต้องเคารพธรรมชาติ ไม่ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและลดต้นทุนด้วยการทำเกษตรอินทรีย์ เพราะการเกษตรก็คือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติที่สืบเนื่องมาจากอดีต การล่มสลายของอาณาจักร โรมันก็มีสาเหตุมาจากระบบเกษตรที่ไม่สอดคล้องกับธรรมชาติ (Douglass. 1984 : 45) จากการสนทนา เห็นว่า การเกษตรจะต้องเริ่มต้นจากการ

เคารพสิ่งเหนือธรรมชาติคือเคารพในความเชื่อ ความศรัทธา ขนบธรรมเนียม ประเพณีและ วัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งยังต้องให้ความเคารพกันในครอบครัว แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ขณะเดียวกัน ผู้วิจัย นำครอบครัวต้นแบบชุมชนการวะตะธรรม เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันกับกลุ่มเป้าหมายในฐานคิดและคุณลักษณะ 8 ประการของชุมชนการวะตะธรรม กลุ่มเป้าหมาย มีการรับรู้และมีท่าทีที่ตอบรับเป็นอย่างดีที่จะเข้าร่วมขับเคลื่อนด้วยการทำ การเกษตรพอเพียง บนฐานคิดและคุณลักษณะของชุมชนการวะตะธรรมและจากการสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมายที่เรียนรู้ร่วมกันว่า การทำการเกษตรพอเพียงบนฐานคิดและคุณลักษณะของ ชุมชนการวะตะธรรมนั้น จะสร้างความแตกต่างจากการทำการเกษตรพอเพียงในชุมชนพื้นที่ อื่น

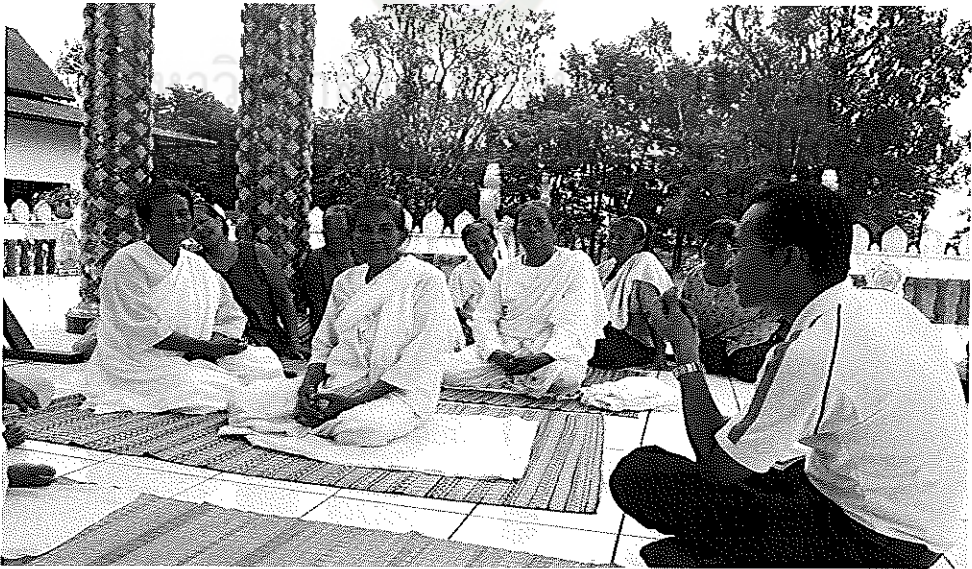
ภาพที่ 28 แสดงเวทีการเสวนากลุ่มเป้าหมายบ้านฮ่องฮี้

2. การนำชุมชนการวะตะธรรมไปเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนบ้านหนองยางคำ

ตำบลหนองยางคำ อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

ประเด็นสำคัญคือ “การสร้างจริยธรรมบนต้นทุนศรัทธาเดิมกับชุมชนการวะตะธรรม” ซึ่งชุมชนบ้านหนองยางคำดำเนินการขับเคลื่อนการสร้างจริยธรรมให้กับผู้คนในชุมชนบน ต้นทุนศรัทธาเดิมของคนในชุมชนอันได้แก่ กราบหลวงพ่อดินทร์แปงพระศักดิ์สิทธิ์ ชมแดน เนรมิตหนองเล็งแซ่ แซ่ซ้องตำนานซ้องดั่ง หอมสะพรั่งใบโพธิ์หอม เจดีย์โบราณนางเขียวค่อม ไชยเชษฐา จากเวทีสวนาและสนทนากลุ่มเป้าหมาย จำนวน 60 คน ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันในประเด็นสำคัญ พบว่า กลุ่มเป้าหมาย ร้อยละ 90 เห็นว่า การสร้างจริยธรรมบนต้นทุน

ศรัทธาเดิมนั้น ต้องเคารพสิ่งเหนือธรรมชาติ เพราะศรัทธาเดิมของชุมชนเป็นความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อพระศักดิ์สิทธิ์ หนองเล็งแซ่ ฆ้องดิ่ง ไบโพธิ์หอมและเจดีย์โบราณ ทั้งยังต้องให้ความเคารพซึ่งกันและกัน จึงจะสร้างจริยธรรมให้กับผู้คนในชุมชนจนนำสู่การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนได้ ผู้วิจัย ได้นำฐานคิดและคุณลักษณะ 8 ประการของชุมชนการวะตะธรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับกลุ่มเป้าหมาย จากการที่ผู้วิจัยเข้าร่วมสังเกตการณ์และสนทนา พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีการรับรู้และมีท่าทีในการจะเข้าร่วมขับเคลื่อนตามฐานคิดและคุณลักษณะในประการ เห็นคุณค่าและให้ความสำคัญในสิ่งที่เป็นศรัทธาเดิมของชุมชน เข้าใจความจริงของชีวิตที่ต้องดำเนินไปตามวิถีชุมชนที่มีความเชื่อ ความศรัทธา โดยปฏิบัติตามตามแนวทางศาสนาอีกทั้งความมีใจงาม ใส่ใจในการเรียนรู้ เคารพกัน เคารพตนเอง มีการสละให้ แบ่งปันกันด้วยความเอื้ออาทรยึดถือทาน ศีล ภาวนา เป็นลำดับและจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย เห็นพ้องกันว่า การขับเคลื่อนสร้างจริยธรรมบนต้นทุนศรัทธาเดิมของผู้คนในชุมชน บนฐานคิดและคุณลักษณะของชุมชนการวะตะธรรม ทำให้การขับเคลื่อนนี้แตกต่างจากชุมชนพื้นที่อื่นขึ้นไปอีก

ภาพที่ 29 แสดงชุมชนการวะตะธรรมเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มเป้าหมายบ้านหนองยางคำ

ภาพที่ 30 แสดงคณะผู้วิจัยร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต้นทุนศรัทธาเดิมกับชุมชน
บ้านหนองยางคำ

3. การนำชุมชนการวะตะธรรมไปเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนบ้านห้วยเส็ด เมืองปากช่อง แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ประเด็นสำคัญคือ“การเกษตรบนที่ราบสูง โบเลเวนกับชุมชนการวะตะธรรม” ซึ่งผู้คน
ในชุมชนปลูกกาแฟ กะหล่ำปลี ลูกฟักแม้ว ผักกาดขาว ป้อนขายทั้งนครหลวงเวียงจันทน์และ
จังหวัดอุบลราชธานี เป็นเกษตรบนที่ราบสูง อากาศหนาวเย็นตลอดปี อุณหภูมิโดยเฉลี่ย 18
องศาเซลเซียส พืชอาหารผลิต โดยใช้ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช ยาปราบวัชพืช สารเคมีเร่งการ
เจริญเติบโต เพื่อการเพิ่มผลผลิตจึงพึ่งปัจจัยการผลิตจากภายนอกอย่างมหาศาล การเร่งขยาย
การผลิตเพื่อความมั่งคั่งและความทันสมัย ความอุดมสมบูรณ์ของดินเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว
ต้องเพิ่มปริมาณปุ๋ย ความอ่อนแอของดินพืชต้องเพิ่มยาปราบศัตรูพืช ผู้คนในชุมชนเจ็บป่วย
จากการรับสารเคมี จากการสนทนา กลุ่มเป้าหมาย 80 คน เห็นพ้องกันว่า การทำการเกษตร
ต้องยึดหลักปรัชญาทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ละโมภโลกมาก มีความพอดี เดินสายกลาง
และต้องเป็นการทำการเกษตรที่เคารพธรรมชาติ ไม่ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัย
ได้นำฐานคิดและคุณลักษณะ 8 ประการของชุมชนการวะตะธรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
กับกลุ่มเป้าหมาย จากผู้วิจัยเข้าร่วมสังเกตการณ์และสนทนา พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีการรับรู้
และมีท่าทีในการจะขับเคลื่อนการทำการเกษตรพอเพียงบนฐานคิดและคุณลักษณะ 8 ประการ
ของชุมชนการวะตะธรรมและจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เรียนรู้ร่วมกันว่า การทำ

การเกษตรพอเพียงบนฐานคิดและคุณลักษณะของชุมชนการเกษตรธรรมนั้น จะสร้างความแตกต่างจากการทำการเกษตรพอเพียงในชุมชนพื้นที่อื่น ซึ่งจะสร้างความแตกต่างจากการทำการเกษตรในชุมชนพื้นที่อื่นของประเทศ

ภาพที่ 31 แสดงชุมชนการเกษตรธรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนบ้าน
ห้วยเส็ด จำปาสัก

ภาพที่ 32 แสดงชาวบ้านห้วยเส็ด (คุณยายคำมี) กำลังแลกเปลี่ยนเรียนรู้

4. การนำชุมชนการวะตะธรรมไปเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนบ้านโนนสมบูรณ ตำบลโนนสมบูรณ อำเภอแคนดง จังหวัดบุรีรัมย์

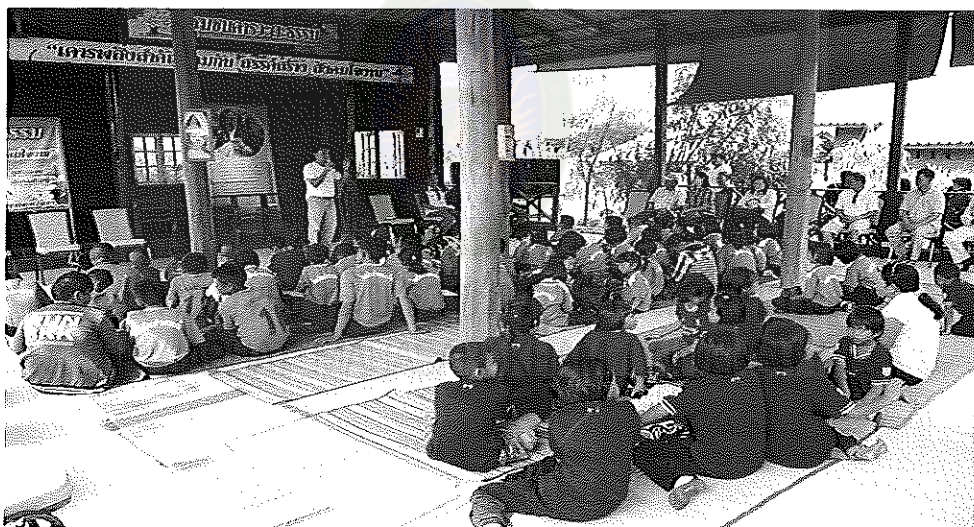
ประเด็นสำคัญคือ “การผลิตพืชอาหารแก่ชุมชนกับชุมชนการวะตะธรรม” ซึ่งผู้คนในชุมชนจำนวน 50 ครอบครัว หนีความแร้นแค้นจากการถูกเรียกคืนพื้นที่ปลูกอ้อย ไม่มีที่ทำกิน รวมกลุ่มกันใช้พื้นที่สาธารณะที่ได้รับมอบมาผลิตพืชอาหารป้อนขายให้กับชุมชน โดยพึ่งดำเนินงานในขั้นเริ่มต้นจากเงินกู้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ จากเวทีชุมชน หลังมีพิธีรับมอบเมล็ดพันธุ์ผักพระราชทานของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ได้สนทนากลุ่มเป้าหมายจำนวน 50 คน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นสำคัญ กลุ่มเป้าหมาย ร้อยละ 95 เห็นว่า การผลิตพืชอาหารป้อนขายให้กับชุมชน ต้องผ่านการเคารพธรรมชาติ ต้องอนุรักษ์ความอุดมสมบูรณ์ของผืนดินที่เป็นพื้นที่ป่าเปิดใหม่ ด้วยการไม่ใช้สารเคมีฆ่าแมลง ปรายวัชพืชและสร้างมลพิษทางอากาศ ให้ความเคารพกันและเคารพตนเอง เคารพสิ่งเหนือธรรมชาติ ผู้วิจัย ได้นำฐานคิดและคุณลักษณะ 8 ประการของชุมชนการวะตะธรรม ให้กลุ่มเป้าหมายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จากวงสนทนา พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีการรับรู้และมีท่าทีตอบรับที่จะขับเคลื่อนนำฐานคิดและคุณลักษณะประการ เห็นคุณค่าและความสำคัญในทรัพยากร ดิน น้ำ อากาศ แสงแดด เข้าใจ ความเป็นจริงของวิถีชีวิตที่พึ่งพิงธรรมชาติ ปฏิบัติตนด้วยการยึดถือศีล หมายถึง ภาวะปกติที่เป็นสุข อีกทั้งความมีใจงาม ใส่ใจในการเรียนรู้ การพกกันและกัน เคารพตนเอง ตลอดจนมีการสละให้ แบ่งปัน เกลี้ยเจื้อจางต่อกัน ต่อผู้แร้นแค้น เป็นลำดับ หลังการสนทนาผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมาย เห็นว่า การผลิตพืชอาหารแก่ชุมชนบนฐานคิดและคุณลักษณะของชุมชนการวะตะธรรม ทำให้แตกต่างจากชุมชนพื้นที่อื่น

ผลของการนำชุมชนอื่นมาเรียนรู้ร่วมกับชุมชนการวะตะธรรม

1. โรงเรียนหนองขอนโพนสิมและโรงเรียนบ้านหนองไร่ ตำบลสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร

ประเด็นสำคัญคือ “การเกษตรพอเพียงกับชุมชนการวะตะธรรม” ซึ่งทั้ง 2 โรงเรียนมีการจัดหลักสูตรการสอนการเกษตรบนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและจัดให้นักเรียน ได้ทัศนศึกษาการเกษตรพอเพียงนอกสถานที่ จากการเล่าสื่อถึงแหล่งการทำกรเกษตรบนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ศูนย์รวมใจ ทางไท ทางธรรม ทางพอเพียง ทั้งยังเป็นองค์กรนวัตกรรมชุมชนการวะตะธรรม ที่ผู้คนกล่าวถึงค่อนข้างมาก ซึ่งเลขามูลนิธิชัยพัฒนา ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล และผู้ช่วยเลขามูลนิธิชัยพัฒนา ดร.ลลิต ถนอมสิงห์ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีกระทรวงศึกษา นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา รองอธิบดีกรมพัฒนาที่ดินและอีกหลายหน่วยงาน ได้ให้การเยี่ยม

ชมศึกษาถึงความสำเร็จในการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ จากเวทีเสวนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มเป้าหมาย 120 คนประกอบด้วยผู้อำนวยการและคณะผู้บริหาร โรงเรียน ครูผู้สอน ผู้ปกครองและนักเรียนชั้นประถมที่ 5 - 6 เห็นว่า การทำการเกษตรพอเพียงต้องเคารพ ธรรมชาติ และคนต้องเคารพกันเอง จึงจะประสบความสำเร็จ ด้วยต้องเห็นความสำคัญ ของธรรมชาติและสำคัญของคน ผู้วิจัย ได้นำฐานคิดและคุณลักษณะ 8 ประการของชุมชน การะวะชะธรรม ให้กลุ่มเป้าหมายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จากเวทีเสวนา พบว่า กลุ่มเป้าหมาย มีการรับรู้และมีท่าทีตอบรับที่จะขับเคลื่อนนำฐานคิดและคุณลักษณะประการ เห็นคุณค่าและ ความสำคัญในทรัพยากร ดิน น้ำ อากาศ แสงแดด เข้าใจ ความเป็นจริงของวิถีชีวิตการเกษตร พอเพียงที่ต้องพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ ใส่ใจในการเรียนรู้ เคารพกันและกัน เคารพตนเอง ซึ่งจะทำให้การเกษตรพอเพียงของโรงเรียนแตกต่างจากโรงเรียนอื่นในจังหวัดยโสธร

ภาพที่ 33 แสดงการเสวนาเรียนรู้ร่วมระหว่างชุมชนการะวะชะธรรมกับโรงเรียน
หนองขอนโพนสิม และ โรงเรียนบ้านหนองไร่

ภาพที่ 34 แสดงครูและนักเรียนโรงเรียนหนองขอนโพนทิมและโรงเรียนบ้านหนองไร่เรียนรู้ร่วมกับชุมชนการวะตะธรรม

2. เครือข่ายเกษตรกรสุขภาพดี เกษตรกรดีเด่นประจำตำบล อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

ประเด็นสำคัญคือ “ผลิตอาหารปลอดภัยโดยครอบครัวบ่มเพาะผลเมืองกับชุมชนการวะตะธรรม” ซึ่งเครือข่ายบ่มเพาะผลเมืองประกอบด้วยเกษตรกรดีเด่นที่เกษตรอำเภอได้ทำการคัดเลือกมาจากทุกตำบลในอำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นครอบครัวบ่มเพาะผลเมืองเพื่อบ่มเพาะความคิดในการดำเนินวิถีชีวิตทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในชุมชน จากเวทีเสวนากลุ่มเป้าหมาย จำนวน 65 คน เห็นว่า การดำเนินวิถีชีวิตในชุมชนทุกด้านล้วนต้องผ่านการที่คนเคารพคน คนเคารพธรรมชาติ คนเคารพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ โดยเฉพาะการทำ การเกษตรที่เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ ที่เริ่มฤดูด้วยความเชื่อ ความศรัทธา ต่อขนบธรรมเนียม ประเพณีอันเป็นวิถีคนเคารพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ผู้วิจัย ได้นำฐานคิดและคุณลักษณะ 8 ประการของชุมชนการวะตะธรรม ให้กลุ่มเป้าหมายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จากวงเสวนา พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีการรับรู้และประเมิน ได้ว่ามีทำที่ตอบรับ โดยผู้นำกลุ่มรับว่า จะเป็นเจ้าของขับเคลื่อนฐานคิดและคุณลักษณะของชุมชนการวะตะธรรมในเครือข่ายบ่มเพาะผลเมืองต้องอบรมบ่มเพาะให้ผู้คนเห็นคุณค่าและความสำคัญของวิถีชุมชน เข้าใจความเป็นจริง

ของวิถีชีวิตชุมชน ทั้งใส่ใจในการเรียนรู้ เคารพกันและกัน เคารพตนเอง ปฏิบัติตามหลักทางศาสนา มีใจงาม มีการสละให้ แบ่งปันกันด้วยความอาทรซึ่งจะทำให้แตกต่างจากเครือข่ายอื่น

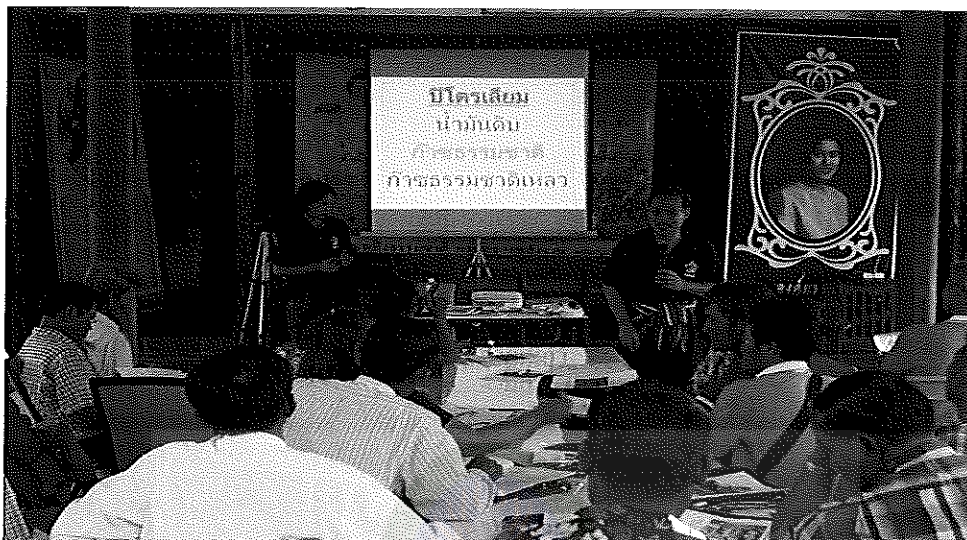

ภาพที่ 35 แสดงเวทีเสวนา “เครือข่ายบ่มเพาะผลเมืองกับชุมชนการวะตะธรรม”

3. สถาบันพัฒนาอย่างยั่งยืนท้องถิ่นไทยและสำนักงานการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ประเด็นสำคัญคือ “เครือข่ายรักษ์พลังงาน สร้างฐานเศรษฐกิจ พัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนกับชุมชนการวะตะธรรม” ซึ่งทั้ง 2 สถาบัน ได้จัดตั้งเครือข่ายฯ ขับเคลื่อนกิจกรรมด้านพลังงานเพื่อสร้างแนวคิดในการอนุรักษ์พลังงานหลักและสร้างพลังงานทดแทนในการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีเครือข่ายนำร่อง 12 แห่งทั่วประเทศ จากเวทีเสวนา กลุ่มเป้าหมาย 70 คน ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ในประเด็นสำคัญ กลุ่มเป้าหมายร้อยละ 90 เห็นว่า เครือข่ายรักษ์พลังงาน สร้างฐานเศรษฐกิจ พัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน ล้วนต้องขับเคลื่อนงานด้วยการเคารพธรรมชาติ เข้าใจธรรมชาติที่นับวันพลังงานหลักอันมีอยู่น้อยนิดจะหมดสิ้นไป ทั้งการขับเคลื่อนงานตั้งอยู่บนฐานคนเคารพคน การเคารพกันและกัน ระดมและแลกเปลี่ยนความคิดในการรักษ์พลังงานทั้งพลังงานหลักและพลังงานทดแทน ผู้วิจัย ได้ผู้วิจัยได้นำฐานคิดและคุณลักษณะ 8 ประการของชุมชนการวะตะธรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับกลุ่มเป้าหมายจากการเสวนา พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีการรับรู้และมีท่าทีตอบรับในการจะนำไปขับเคลื่อนการรักษ์พลังงานในเครือข่ายฯ ซึ่งการขับเคลื่อนบนฐานคิดและคุณลักษณะ 8 ประการของชุมชน

การวิเคราะห์เครื่องมือข่าย๑จังหวัดกาฬสินธุ์จะสร้างความแตกต่างจากเครือข่าย๑อื่นของประเทศ

ภาพที่ 36 แสดงเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เครือข่ายรักษ์พลังงานกับชุมชน
การวิเคราะห์ธรรม

จากการสังเคราะห์กระบวนการชุมชนการวิเคราะห์ธรรมที่ได้เรียนรู้ร่วมกันกับชุมชน
พื้นที่อื่น พบว่า

1. การนำฐานคิดและคุณลักษณะของชุมชนการวิเคราะห์ธรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับ
ชุมชนพื้นที่อื่นแทนที่จะนำกิจกรรมซึ่งมีอยู่มากมายในการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนการวิเคราะห์
ธรรม เพราะหากเอากิจกรรมเปิดนำในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แล้ว เวลาเขากลับ ไปยังชุมชน
มักจะเลียนแบบกิจกรรมอย่างที่เคยเป็นแบบเดิม ๆ ของการเรียนรู้จากพื้นที่อื่น โดยไม่ได้
แนวคิด ปรัชญากลับไปขับเคลื่อนงานในชุมชนของตน คุณค่าที่แท้จริง คือ การเรียนรู้ร่วมกันต้อง
นำแนวคิด ปรัชญาไปตั้งคำถามในการพัฒนาท้องถิ่นของตน ดังนั้น ชุมชนการวิเคราะห์ธรรม
ก็ไม่สามารถหยั่งรากลงในชุมชนพื้นที่อื่นได้ งานพัฒนาท้องถิ่นใหม่ ๆ แนวคิดใหม่ ๆ ก็ไม่
เกิดขึ้น

2. กลุ่มเป้าหมายที่เรียนรู้ร่วมกับชุมชนการวิเคราะห์ธรรม ถือว่า ฐานคิดและคุณลักษณะ
ของชุมชนการวิเคราะห์ธรรมเป็นแนวคิด ปรัชญาที่ใช้ในการดำเนินวิถีชีวิตของคนในชุมชน
ด้วยเป็นวิถีชีวิตธรรมดาแห่งธรรมชาติ ที่นำพาให้สามารถอยู่ได้ อยู่รอดและอยู่ดี

3.เชื่อมั่นว่าชุมชนการวัดธรรมเป็นแนวทางสร้างภูมิคุ้มกันในการแก้ปัญหา ทั้งทางสังคมและวัฒนธรรมได้ในระดับบุคคล ครอบครัวและระดับชุมชน

4.ชุมชนการวัดธรรมเป็นกระบวนการเรียนรู้ใหม่ในการดำเนินวิถีชีวิตของคนกลุ่มหนึ่งในชุมชน ที่ผ่านกระบวนการทำงานของจิตที่เรียกว่าธาตุ 5 คือ การสร้างการรับรู้ การสร้างท่าทีตอบรับ การสร้างความเป็นเจ้าของการสร้างจิตสำนึกจนก่อเกิดเป็นพลังการเคลื่อนไหวในการพัฒนาท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY